

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 13.

Tisdagen den 20 februari.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice tal-
mannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 47, angående försäljning av kronans fallandelar i Kasselälven m. m.; och
nr 51, angående anslag till vattenledning för tekniska högskolan och sta-
tens väginstitut m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 52, angående fortsatt reglering av
tillverkningen och avsättningen av potatismjöl;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 53, angående bemyndigande att
förordna om uttagande av viss tilläggstull å druv- och stärkelsesocker m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 54, angående disponerande av av-
kastningen av statens hästavelsfond m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 56, angående medel till luftskyddsanord-
ningar vid telegrafverket m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 57, med förslag till förord-
ning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga
trafikmedel m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 58, angående förstärkning av fjärde hu-
vudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2, 3, 9 och 37,
andra lagutskottets utlåtanden nr 4—6 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr
7 och 8.

§ 4.

Ordet lämnades på begäran till herr **Flyg**, som yttrade: Herr talman!
Det är anledning till anmärkning emot hans excellens herr statsministern,
varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall
uppgivas.

*Anmärkning
mot ledamot
av staterådet.*

Anmärkning mot ledamot av statsrådet. (Forts.)

Jämlikt § 57 riksdagsordningen skulle detta yttrande tillika med ett av herr Flyg i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut överlämnas till konstitutionsutskottet.

§ 5.

Interpellation. Herr **Pettersson** i Dahl, som på begäran erhöll ordet, anförde: Herr talman! I samband med genomförande av 1937 års revision av bestämmelserna angående försäljning av rusdrycker framfördes från några håll farhågor för att spritförsäljningens koncentrerande till ett färre antal försäljningsbolag med mera omfattande verksamhetsområde skulle medföra, att förutsättningarna för handhavandet av den individuella kontrollen därigenom avsevärt försämrades.

Av såväl rusdryckslagstiftningsrevisionen som kontrollstyrelsen framhölls emellertid, hurusom redan med den förut gällande organisationsformen i betydande omfattning bolagens prövning i fråga om inköpstillstånd och tilldelning måst grunda sig på skriftligt material. Därvid vore bolagen hänvisade att hos nykterhetsnämnder och andra lokala organ inhämta upplysningar om kundkretsen. Såväl vederbörande departementschef som riksdagen och dess utskott accepterade denna uppfattning samt utgingo ifrån, att det var på sådant material, som bolagens prövning efter den genomförda centraliseringen av verksamheten skulle vila.

Denna princip synes även riktig. Det finnes inom vårt folk en mycket stor motvilja mot att den enskilde för tillgodogörande av sina fri- och rättigheter som medborgare i oträngt mål göres beroende av ämbetsmannens godtycke. Än mera sårande är för visso denna sunda och riktiga rättsuppfattning, om det skulle lämnas åt tjänstemän i enskilda eller halvskilda bolag att godtyckligt besluta angående angelägenheter, som intimt beröra den enskilde.

Det kan tyckas, att frågan om större eller mindre inköpsrätt eller om indragning för längre eller kortare tid av motbok icke skulle vara av alltför riksviktig natur eller ens för den enskilde kunna anses vara av alltför stor betydelse. Saken har emellertid en annan sida, som bidrager att göra den mycket ömtålig. För många redbara människor känns det som en personlig kränkning att genom indragning av motbok eller liknande åtgärder stämplas som mindre skötsam eller kanske t. o. m. som en lagbrytare. Kungl. förordningen nr 436 av 1937 angående försäljning av rusdrycker säger i kap. 4, § 3, angående de skäl, som särskilt kunna föranleda att rätt till inköp av sprit ej medges eller inskränkes:

»Prövning huruvida dylik åtgärd bör företagas skall *särskilt* äga rum i fråga om:

den som varit föremål för åtgärd enligt alkoholistlagen;

den som vårdats för delirium tremens eller annan sjukdom, som uppstått genom bruk av alkoholhaltiga drycker;

den som gjort sig skyldig till straffbelagd handling och därvid varit påverkad av alkoholhaltiga drycker eller som eljest varit överlastad av sådana drycker;

den som, i strid mot vad i denna förordning eller eljest är stadgat, gjort sig skyldig till olovlig befattning med alkoholhaltiga drycker eller kan befaras göra sig skyldig till sådan befattning;

den som för lösdriveri ådömts tvångsarbete eller tilldelats varning; samt

den som åtnjuter understöd från allmänna fattigvården eller genom underlåtenhet att fullgöra sina ekonomiska förpliktelser gentemot närstående eller det allmänna, ådagalagt bristande skötsamhet i ekonomiskt avseende.»

Interpellation. (Forts.)

Det må ursäktas oförvitligt och hederligt folk, att de känna sig kränkta av att genom ett godtyckligt summariskt förfarande utan vidare bli infogade i samma kategori som dylika element. Redan den ofta anlitate metoden att helt enkelt »för kontroll» utan vederbörandes hörande indraga en persons inköpsrätt förefaller alltför summarisk. Vederbörande underrättas efteråt och får sedan springa och uppvakta på bolagskontoret för att söka få frågan klarlagd. Oftast tillgår det så, att en person först får reda på i vilken ställning han försatts, då han själv eller hans ombud kommit för att göra ett inköp. Dylika förhållanden förefalla tämligen anmärkningsvärda och bli icke bättre om det, såsom i många av mig kända fall inträffat, visat sig att åtgärderna vidtagits utan hörande av vare sig nykterhetsnämnd eller annan kommunal myndighet.

Sundare och riktigare synes det vara att först undersöka och sedan bestraffa — eftersom det nu skall ligga i ett enskilt bolags hand att utdöma, vad som av många rent av fattas som ett slags lindrigare vanfrensdstraff. Först sedan respektive kommunala myndigheter hörts och vederbörande själv haft tillfälle att avgiva förklaring synas avstängningsåtgärder böra komma i fråga.

Med några exempel, hämtade från min hemtrakt, ber jag att få närmare belysa frågan. De äro hämtade från Vessige kommun i Hallands län, som har en folkmängd av något över elvahundra innevånare. Det är sålunda icke någon stor kommun som det är fråga om. Det är mig emellertid bekant, att man använt sig av systemet att granska förhållandena på så sätt, att vissa socknar medelst stickprov undersökas särskilt noggrant.

Så synes verkligen ha skett även i detta fall. I kommunens nykterhetsnämnd ha varit före ett ganska stort antal protokollförda ärenden rörande motboksfrågor (51 st.). Bortemot ett ungefär lika stort antal fall torde dessutom ha förekommit inom socknen, som icke föranlett protokollförd behandling av nykterhetsnämnden. I intet enda fall har det inträffat, att nykterhetsnämnden eller annat kommunalt organ hörts, innan spärrningsåtgärder vidtagits i fråga om vederbörandes motbok.

En lantbrukare i Vessige erhöi i oktober förra året meddelande att hans inköpsrätt spärrats och att han hade att för förklaring infinna sig å spritbolagets kontor i Halmstad. Ingen kommunal myndighet hade före denna åtgärd hörts i ärendet. Som skäl för spärrningen anfördes, att vederbörande använt ett 19-årigt ombud för inköp av $\frac{2}{3}$ liter renat brännvin och $\frac{1}{3}$ liter akvavit och inköpt akvavit i stället för som förut endast renat brännvin. Ombudet var en hans kusin, anställd hos en broder och granne.

Nykterhetsnämnden, som behandlade ärendet, uttalade till sitt protokoll den 7 december, att vederbörande vore »känd som en ytterst skötsam och ordentlig person, och nämnden anser för sin del det vara uteslutet att överlåtelse ägt rum». Ännu i januari i år kunde ifrågavarande lantbrukare vid besök å spritbolaget konstatera, att hans motbok fortfarande vore spärrad.

I ett annat fall hade en person lämnat åt en granne att ombesörja inköp. Denne hade blivit förhindrad och genom en bekant ombesörjt inköpet. Spritbolagets styrelse säger sig i yttrande över ärendet vid eftergranskning av motboken ha konstaterat ett inköp under juni månad av »misstänkt karaktär». Väsentliga anledningen synes ha varit att inköpet bestått av en liter och två halvlitrar brännvin, medan vederbörande annars brukade köpa hela litrar. Vid undersökning konstaterades även, att det använda budet »är bosatt i en kommun närmare Falkenberg än Vessige». Resultatet blev att, såsom bolagsstyrelsen själv i yttrande till kontrollstyrelsen säger, motboken spärrades, »såsom alltid i dylika fall enligt beslut av bolagets verkställande direktör, den 11 sistlidne oktober in-

Interpellation. (Forts.)

till dess bolaget jämlikt punkt 99 av kontrollstyrelsens cirkulär nr 8/1938 hunnit utröna rätta förhållandet».

Först när motbokens ägare den 21 oktober infann sig på spritbolaget i Falkenberg, fick han besked om att motboken spärrats. Då vederbörande icke hade sig bekant, att hans ombud använt annans hjälp vid spritens uttagande uppstod åtskilligt trassel. Såväl motbokens ägare som ombuden fingo företaga resor till Halmstad och »under edlig förpliktelse» intyga att vederbörande själv fått sin sprit. Intyg angående motboksägarens och ombudens »nykterhet och skötsamhet» måste anskaffas från nykterhetsnämndens ordförande, och slutet blev att bolaget den 15 november beslöt att ånyo medgiva inköpsrätt med fyra liter spritdrycker per månad.

Som faktum kvarstår, att på grund av vederbörandes anmärkningsvärda misstänksamhet och nit enskilda personer åsamkats obehag, besvär och stora kostnader för resor till Halmstad och Falkenberg, förlorat tid och hindrats i arbete samt utsatts för oberättigade misstankar.

På liknande sätt förhöll det sig i ett annat fall, då en person från Vessige erhöll meddelande om att hans motbok spärrats för kontroll och att han hade att infinna sig på bolagets kontor i Halmstad för förklaring. Anledningen till misstänksamhet var, att han några månader tidigare medelst ombud utom annan sprit för ovanlighetens skull inköpt — en flaska vin. Det kan tyckas, som om herrarna på bolagskontoret kunde ha annat att fundera över och förhöra folk om.

I ännu ett fall blev en person i oktober månad vägrad att göra inköp samt muntligen meddelad att boken vore spärrad för kontroll. Vid nykterhetsnämndens sammanträde den 7 december meddelades, att åtgärden sammanhängde med att det ombud han använt bodde i en annan socken. Ombudet var hans bror. Nykterhetsnämnden intygade, att vederbörande »är känd som en nykter och skötsam man, och nämnden anser icke, att inköpen och de därvid använda ombuden utgöra skäl för misstanke att överlåtelse förelegat». Man kan tycka att saken därmed borde vara bragt ur världen, men vid upprepade försök att verkställa inköp har upplysts, att motboken fortfarande är spärrad. Belysande för metoderna är, att ännu icke något som helst skriftligt meddelande från bolagets sida lämnats om de vidtagna åtgärderna.

Till sist kan som belägg för hur godtyckligt det kan förfaras i dylika ärenden anföras ännu ett fall. En person hade jämte sin far fått motboken spärrad på grund av misstanke att det gemensamma ombudet finge utnyttja motböckerna. Han lyckades övertyga bolaget om misstankens grundlöshet och spärren upphävdes för hans del. Man kunde tycka att i konsekvens härmed borde även misstaget i fråga om hans gamle far ha rättats. Men i det fallet har trots upprepade försök att få göra inköp endast upplysts, att boken fortfarande är spärrad för kontroll.

Departementschefen yttrade i sin proposition nr 242 till 1937 års riksdag: »Jag förutsätter att bolagen vid sin tillämpning av stadgandet i förslagets 4 kap. 3 § skola iakttaga tillbörlig varsamhet; beslut om avstängning eller inskränkningar böra sålunda icke fattas utan stöd av en verkligt tillförlitlig utredning. Vid handläggning av hithörande frågor böra bolagen samarbeta med nykterhetsnämnderna. I den mån något fog kan finnas för ett påstående, att dylikt samarbete icke alltid upprätthållits i nödig omfattning, bör tillses att rättelse härutinnan åvägabringas.»

Mot detta uttalande gjordes ingen erinran från riksdagens sida.

Vid det av mig här nämnda systembolaget synes denna bestämmelse även tillämpas så, att om en lantbrukare lämnar ifrån sig sitt jordbruk till en son eller någon annan person, hans inköpsrätt generellt reduceras, detta oavsett hans

Interpellation. (Forts.)

vandel och förmögenhetsförhållanden för övrigt. Med skäl synes kunna ifrågasättas det riktiga i ett sådant förfaringssätt mot gamla, skötsamma män, som bakom sig ha ett långt liv av arbete och pliktuppfyllelse.

Till sist vill jag bestämt betona, att vad jag här vänder mig mot är godtycke och trakasserier — vad jag anser bör krävas är lag och rätt. I den mån som överträdelse och brott mot gällande lag och förordningar kunna konstateras föreligga, böra de givetvis även beivras och lämpliga åtgärder då vidtagas.

Under hänvisande till de av mig här framförda synpunkterna samt de uttalanden och exempel, som belysa det använda systemet, utbeder jag mig kammarens tillåtelse att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

Anser statsrådet det här påtalade praktiserade systemet vara i överensstämmelse med vad gällande bestämmelser avse?

Är statsrådet villigt att vidtaga åtgärder för genomförande av en ordning, som bättre tillgodoser kravet på rimlig hänsyn till oförvitliga medborgares rätt?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 6.

Herr *Hage* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 57, med förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

Denna motion remitterades omedelbart till behandling av lagutskott.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

från bevillningsutskottet:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 (nr 245) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; samt

från jordbruksutskottet:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att biträda ackordsuppgörelser i fråga om kronans fordringar för försålda kronoegendomar.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 48, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och

nr 51, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 49, för revisionssekreteraren Nils Teodor Ljunggren att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 50, för häradshövdingen Folke Rudewall att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 52, för förutvarande statsrådet Frans Gustaf Sture Centerwall att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 53, för häradshövdingen Ivar Lamech Wieslander att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Herr andre vice talmannen meddelade, att den ledighet från riksdagsgöromålen, som den 10 innevarande februari beviljats herr De Geer på grund av sjukdom tills vidare från och med nämnda dag, nu upphört och att herr De Geer den 19 i denna månad åter intagit sin plats i kammaren.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Annér</i>	under	3 dagar	fr. o. m.	den	20 febr.,
› <i>Karlsson</i> i Munkedal	›	4	›	›	21
› <i>Nilsson</i> i Norrlångträsk	›	7	›	›	24
› <i>Andersson</i> i Falkenberg	›	5	›	›	22
› <i>Kyling</i>	›	5	›	›	22
› förste vice talmannen <i>Jeppsson</i>	›	7	›	›	18
› <i>Ekdahl</i>	›	2	›	›	22

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.25 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 21 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Ordet lämnades på begäran till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther**, som anförde: Herr talman! Herr Österström har till mig framställt följande interpellation:

Svar på interpellation.

»Är ers excellens i tillfälle att dels lämna en auktoritativ redogörelse för vad som är sanna förhållandet angående den tyska sjökrigföringens metoder gentemot svensk sjöfart och svenska fartygsbesättningar, dels också meddela vad som från regeringens sida är gjort eller eventuellt planeras i anledning av vad som förekommit?»

Med anledning av den framställda frågan skall jag tillåta mig att först lämna några uppgifter om de förluster av svenska fartyg och sjöfolk, som förekommit sedan krigsutbrottet i början av september och som kunna hänföras till de åtgärder på sjökrigföringens område, som vidtagits i kriget mellan västmakterna och Tyskland. Jag lämnar följaktligen å sido de två fartygsförluster i Östersjön, som kunna hänföras till åtgärder från rysk sida.

Till och med den 14 innevarande månad hade genom torpedering eller minsprängning sänkts sammanlagt 32 svenska lastfartyg med ett totalt tonnage av 63,980 bruttoregister-ton och till ett sammanlagt kaskoförsäkringsvärde av 24,430,750 kr. Enligt tillgängliga uppgifter torde därvid 228 svenska sjömän hava omkommit. Dessutom saknas 15 man från ångfartyget »Orania». Enligt vad som med säkerhet kunnat konstateras hava av dessa 32 fartyg 7 torpederats eller eljest sänkts av tyska undervattensbåtar. I åtskilliga andra fall hava uppgifter framkommit om att fartyget skulle hava torpederats. I övriga fall torde fartygsförlusterna kunna hänföras till minsprängning. De med säkerhet av undervattensbåtar sänkta fartygen hava ett sammanlagt tonnage av 17,029 ton, d. v. s. omkring 26.6 % av hela det sänkta tonnaget. Deras sammanlagda kaskoförsäkringsvärde var 5,735,000 kr., d. v. s. omkring 23.4 % av kaskoförsäkringsvärdet för samtliga sänkta fartyg. 4 av de med säkerhet av ubåtar sänkta fartygen voro på väg till Storbritannien med last från Sverige. 2 av de övriga av ubåtar sänkta fartygen voro på väg från Sverige till neutralt land med dit destinerad last och 1 från neutralt land till Sverige med för Sverige avsedd last. De 3 av ubåtar sänkta fartyg, som icke voro på väg till Storbritannien, representerade en tonnagesiffra, som utgör över det dubbla av de 4 på väg till Storbritannien sänkta fartygens tonnage.

Av samtliga de 32 sänkta fartygen voro 7 på väg till Storbritannien med dit destinerad last. Dessa fartyg voro om sammanlagt 11,261 ton eller omkring 17.6 % av hela det sänkta tonnaget och hade ett kaskoförsäkringsvärde av 3,967,500 kr., d. v. s. omkring 16.1 % av sammanlagda värdet för de 32 sänkta fartygen. Av de övriga 25 sänkta fartygen om sammanlagt 52,719 ton, d. v. s. 82.4 % av hela det sänkta tonnaget och med ett värde av 20,463,250 kr. eller 83.9 % av sammanlagda värdet gingo 2 i ballast till Storbritannien, 8 från Storbritannien med last till Sverige, 6 med last från Sverige till neu-

Svar på interpellation. (Forts.)

trala hamnar, 1 från Sverige till neutral hamn i ballast, 5 från neutrala länder med last till Sverige och 2 mellan svenska hamnar. 1 sänktes när det gick i ballast från en engelsk hamn till en annan för att i den senare intaga kollast avsedd för Sverige. De 14 fartyg, som sänkts på resa mellan neutrala hamnar, representera ett sammanlagt tonnage på 34,038 ton eller 53.2 % av hela det sänkta tonnaget samt ett försäkringsvärde av 14,355,750 kr. eller omkring 58.6 % av samtliga sänkta fartygs sammanlagda kaskoförsäkringsvärde. Värdet av de förluster i fråga om laster, som gjorts, har icke hittills kunnat med bestämdhet fastställas men uppgår till högst avsevärda belopp.

För belysande av sjökrigets successiva skärpning kan meddelas, att under september av svenskt tonnage sänkts 8,211 ton till ett värde av 2,310,000 kr., under oktober 3,152 ton till ett värde av 1,275,000 kr., under november 7,878 ton till ett värde av 3,475,000 kr., under december 16,775 ton till ett värde av 5,947,250 kr. och under januari 22,199 ton till ett värde av 9,227,500 kr. Tilläggas bör dessutom, att intet av de sänkta fartygen veterligen gått i brittisk eller fransk konvoj. Vad beträffar det torpederade motorfartyget »Pajala» följdes detta vid torpederingstillfället av ett brittiskt patrullfartyg, som givit »Pajala» order om den kurs fartyget hade att hålla och som bevakade det för att tillse, att det gick in till Kirkwall.

Om man utgår ifrån, att avsikten med den skärpta sjökrigföringen i främsta rummet är att förhindra tillförseln av varor till en krigförande part kan alltså konstateras, att endast i fråga om ungefärligen $\frac{1}{6}$ av de sänkta fartygen detta syfte nåtts, när samtliga övriga antingen voro på väg till Sverige eller i fart mellan Sverige och andra neutrala länder. Då fartygsförlusterna såsom sådana helt drabba det svenska folkhushållet och alltså endast ungefär $\frac{1}{6}$ av de uteblivna lasterna en krigförande part, har sänkningen av svenska fartyg i ofantligt mycket högre grad drabbat Sverige än krigförande part. Erfarenheterna från andra sjöfarande neutralas sida torde i stort sett vara likartade. Interpellanten har sålunda icke gjort sig skyldig till någon överdrift när han uttalat, att sjökriget kommit att framför allt rikta sig mot de neutrala.

Redan under förra världskriget fingo de neutrala göra den erfarenheten, att folkrättsliga grundsatser, som sedan gammalt vunnit erkännande, erbjödo föga skydd för neutral sjöfart och neutrala medborgare. Vad angår utläggandet av minor på öppna havet och utan skyldig hänsyn till den fredliga sjöfarten hade de nordiska staterna redan då anledning att rikta en samfärd protest mot detta såsom uppenbart stridande mot de neutralas rättigheter. Under det nu pågående kriget hava minor utlagts med fullständigt åsidosättande av den neutrala sjöfartens legitima intressen.

I fråga om ubåtskriget gjordes så sent som år 1936 ett försök att humanisera krigföringen. Genom ett internationellt avtal, som biträtts av samtliga i det nuvarande stormaktskriget inblandade stater, liksom även av Sverige, hava följande grundsatser uppställts:

»1. Undervattensbåtar skola vid sitt uppträdande gentemot handelsfartyg följa de internationella rättsregler, vilka övervattensfartyg äro underkastade.

2. Särskilt må ej krigsfartyg, vare sig övervattens- eller undervattensfartyg, annat än vid fortsatt vägran att stanna vid regelmässig anmaning eller vid aktivt motstånd mot visitering eller undersökning, sänka ett handelsfartyg eller göra det navigeringsodugligt utan att först hava bragt passagerare, besättning och skeppshandlingar till säker plats. I sådant avseende anses skeppsbåtarna icke såsom säker plats, därest ej passagerarnas och besättningens säkerhet under föreliggande sjö- och väderleksförhållanden tryggas genom närheten till land eller närvaron av annat fartyg, som är i tillfälle att taga dem ombord.»

Svar på interpellation. (Forts.)

Man hade hoppats, att åtminstone detta så nyligen tillkomna avtal skulle respekteras. Tyvärr ha erfarenheterna visat, att fartyg blivit torpederade utan varning, trots att de varken vägrat att stanna eller gjort aktivt motstånd mot visitering eller undersökning.

Sjökriget sådant det nu bedrivs karakteriseras av följande förhållanden:

1) En kontrabandskontroll från västmakternas sida, vilken bl. a. medfört, att ett betydande antal svenska fartyg måste anlöpa brittiska kontrollhamnar belägna inom särskilt farofyllda områden;

2) Kontrabandslistor utfärdade av båda de krigförande parterna och omfattande så gott som samtliga mera betydelsefulla varuslag;

3) Skärpt min- och undervattensbåtskrig, särskilt inom visa områden avseende Nordsjön och farvattnen runt Storbritanniens kuster.

Från tysk sida göres uti artiklar i tidningspressen och på annat sätt gällande att neutrala handelsfartyg, som utsätta sig för krigets faror i de engelska farvattnen, få skylla sig själva, därest de därvid gå under. Man uppräknar tre olika fall, då neutrala handelsfartyg ej kunna göra anspråk på att Tyskland följer prizrättens regler om förutsättningarna för fartygs sänkning, utan måste räkna med omedelbart ingripande med vapenmakt från de tyska örlogsfartygens sida. Det första fallet är ett krigsmässigt uppträdande, såsom avbländning, styrande i sick-sack etc. Det andra fallet är deltagande i en fientlig konvoj, och det tredje fallet avser de neutrala handelsfartygens färdande inom det s. k. krigsområdet, varmed avses området i närheten av fiendens kuster. De neutrala redarna och sjömännen tillrådas att avväga krigsvinst och krigsfara, innan de anträda resan till England. I allmänhet tillrådas de neutrala staterna att i likhet med Förenta Staterna förbjuda sina fartyg att befara vissa särskilt farliga vattenområden.

Gentemot sådana utläggningar vill jag till en början framhålla en praktisk synpunkt. De farliga farvattnen äro så belägna, att Sverige för att undvika dem skulle bliva nödsakat dels upphöra med sin sjöfart på Storbritannien och Frankrike, dels i mycket stor utsträckning avbryta handels- och sjöfartsförbindelserna med neutrala länder. Det ligger i öppen dag, vilka ödesdigra verkningar detta skulle medföra för vårt land, som i högre grad än de flesta länder är beroende av sin sjöhandel.

Vidare vill jag beträffande den folkrättsliga sidan av saken framhålla, att 1936 års protokoll noggrant angiver, i vilka fall handelsfartyg få sänkas utan iakttagande av skyldigheten att bringa besättningen i säkerhet. En tolkning, som utsträcker de i protokollet angivna undantagen, kan ej godtagas. Icke heller kan medgivnas, att proklamerandet av särskilda farozoner, där eljest förbjudna sjökrigföringsmetoder skulle vara tillåtna, äger stöd i folkrätten. Överhuvud taget måste det konstateras, att båda de krigförande parterna i nuvarande läge tillämpa metoder och till försvar för dessa metoder framföra argument, som Sverige lika litet som andra neutrala länder kan godkänna.

De åtgärder, som en neutral makt kan vidtaga till hävdande av sina folkrättsligt grundade rättigheter, utgöras i första hand av protester mot övergrepp. Svenska regeringen har icke underlåtit att officiellt protestera och även i andra former reagera i sådana fall, då enligt regeringens uppfattning anledning härtill förelagat.

Interpellanten uttalar, att redan hänsynen till de skyldigheter, som neutrala stater enligt folkrätten ha att efter förmåga värja sig mot klara och tydliga övergrepp, torde nödvändiggöra en kraftig reaktion mot sådana övergrepp. Här måste emellertid en viss åtskillnad göras. I händelse av övergrepp, som sker inom det neutrala landets territorium, har det neutrala landet all anledning att värja sig genom att med tillgängliga medel sätta sig till motvärn.

Svar på interpellation. (Forts.)

I fråga om övergrepp på fria havet kunna däremot direkta försvarsåtgärder, företagna utanför territoriet, knappast ifrågakomma, emedan de skulle medföra, att den neutrala staten indroges i kriget. Huruvida indirekta påtryckningsåtgärder mot detta slag av övergrepp kunna företagas beror på omständigheterna. Under handelsförhandlingarna med krigförande makter har detta förhållande för Sveriges del beaktats.

Regeringen ägnar och ämnar även för framtiden ägna dessa viktiga frågor all uppmärksamhet och därvid hävda de humanitetens krav samt de elementära rättsgrunder och ekonomiska intressen, vilka här stå på spel. I dessa hänseenden äger ett samarbete rum med övriga neutrala stater i motsvarande läge samt särskilt med de nordiska länderna. Ämnet är avsett att behandlas under det planerade skandinaviska utrikesministermötet i Köpenhamn i slutet av denna vecka.

Den redogörelse, som jag nu lämnat, visar, att sjökrigföringen hårt träffat vårt land därigenom att hittills erkända folkrättsliga regler åsidosatts. Tyvärr har jag att tillägga, att tendensen synes vara en ytterligare accentuering härav. På senaste tiden ha förekommit några fall av fartygssänkningar, som giva anledning att uttala denna farhåga.

Jag vill i detta sammanhang varna för att fälla omdömen om fartygssänkningar, grundade på obekräftade första meddelanden. Särskilt bör man naturligtvis vara misstrogen mot upplysningar, som härröra enbart från den vid tillfället motsatta krigförande parten.

Å andra sidan är det anledning att inlägga en gensaga mot den uppfattningen, att det skulle innebära något oneutralt att framlägga klart utredda fakta vid förekommande rättsstridiga fartygssänkningar och att därvid rikta kritiken mot den makt, vars stridskrafter utfört handlingen i fråga. När sänkningar av svenska fartyg med förlust av svenska sjömäns liv under de av mig angivna förhållandena framkalla en reaktion här i landet såväl i form av åtgärder från statsmakternas sida som i form av en indignerad folkopinion, vilken tager sig uttryck i pressen, så är detta så långt ifrån att kunna anses som tecken på en oneutral hållning, att snarare uteblivandet av denna reaktion skulle förtjäna en sådan benämning.

Mänskligt och allmänt sett måste den sorg och harm, som gripit svenska folket till följd av övergreppen mot vår sjöfart, framstå såsom blott alltför naturliga. Regeringen delar dem och ämnar på allt sätt söka få rättens och humanitetens krav tillgodosedda på detta område i den utsträckning det är möjligt.

Härpå yttrade:

Herr Österström: Herr talman! Jag tackar förbindligast utrikesministern för hans svar, vilket såsom helhet är en fängslande exposé av ett tragiskt ämne och i åtskilliga detaljer, trots sin behärskade avfattning — eller just tack vare den — gav en obarmhärtigt skarp belysning åt krigföringens brutalisering och desperationens triumfer.

När en framstående ledamot i ett av krigskabinetten häromdagen i ett föredrag vittnade om att det efter hand blir allt svårare att uppträda ridderligt och gentlemannamässigt mot fienden, gör man i de icke krigförande staterna den reflexionen, att svårigheten att vara ridderlig tyvärr kanske allra mest visar sig i behandlingen av de neutrala, och att hänsynslösheten uppenbarligen har tendens att öka i samma mån som de neutrala äro fysiskt svaga och sakna möjligheten att sätta våld mot våld. Vad som inträffat de allra sista dagarna i Norge har nog på sitt sätt bud till alla neutrala. Även om vad jag nu syftar

Svar på interpellation. (Forts.)

på är ett mera komplicerat fall än de vanligen förekommande fartygssänkningarna och därav följer, att man måste yttra sig med motsvarande försiktighet, är det dock ett behov att i Sveriges riksdag giva uttryck åt det faktum, att vi med största intresse och djupaste sympati följa Norges strävanden att i moralisk kamp med de väldiga i världen hävda de små folkens krav på respekt för sin suveränitet. De svårigheter, som härutinnan möta *en* neutral stat, äro principiellt *allas*.

Här anmäler sig emellertid en synpunkt — och det är därför jag har dragit fram denna sak — en synpunkt av synnerligen stort intresse, nämligen det i diskussionen om Altmark-affären i rätt hög grad förbisedda förhållandet, att enligt folkrätten är varje enskild stat suverän, när det gäller att bestämma reglerna och villkoren för krigförande fartygs passage genom neutrala farvatten. Det är tydligen endast när krigsfartyg anlöpa neutrala hamnar som mera generella regler måste följas. Det förefaller rimligt, om de nordiska länderna med anledning av detta intermezzo gemensamt toge upp till behandling frågan om en översyn av bestämmelserna härutinnan. Saken är ju märkligt nog den, att alla neutrala länder visst icke i detta avseende ha likartade bestämmelser. Det är lätt att inse, vilka risker denna olikformighet kan medföra. I motsats till de nordiska länderna har exempelvis åtminstone en av de s. k. Oslo-staterna, nämligen Holland, genomfört den regeln, att fartyg med prismanskap blir internerat. Att giva de små neutrala ländernas bestämmelser i förevarande fall överensstämmelse med varandra och bringa reglerna i samklang med vad sunt förnuft bjuder, synes mig synnerligen angeläget.

Om jag efter denna lilla parentes följer de olika avdelningarna i utrikesministerns redogörelse, finner jag, att han vid omnämmandet av vad som skett icke ansett det möjligt, lämpligt eller nödvändigt att till behandling taga upp det folkrättsstridiga och brutala tillvägagångssättet mot fartygsbesättningarna, som i så hög grad upprört allmänna meningen. Jag erkänner, att jag hade hoppats att utrikesministern på denna punkt skulle ha kunnat vara mera meddelksam, bekräftande eller dementerande skildringarna om vad som verkligen försiggått. Jag skall emellertid av naturliga skäl icke pressa i detta avseende men anser mig dock böra konstatera själva faktum, att i viss mån oklarhet alltjämt råder kring de vidrigaste scenerna i dramat på havet. Men alldeles oavsett hur det förhåller sig beträffande de mest sensationella uppgifterna, som varit synliga om de tyska krigsfartygens framgångsmetoder mot vårt sjöfolk, är det ju tydligt att gång efter annan har den överenskommelse av 1936, som utrikesministern refererar till, blivit hänsynslöst kränkt. Den saken är under alla förhållanden klar.

Det svenska sjöfolket fortsätter, trots detta, sin plikttrogna gärning. Denna pliktuppfyllelse är — såsom också utrikesministern ville understryka, om jag fattade honom rätt — beundransvärd. Med starkare medkänsla tänka vi på deras anhörigas oro och ångest för de tappras öde, när varje vecka kommer med bud om tragedier. Plikten från statsmakternas sida att så långt möjligt är skydda sjöfolkets rätt måste åter och åter understrykas, så att de, vilka riskera livet, liksom deras hemmavarande veta, att vi andra icke glömma dem.

Utrikesministern konstaterar, att godkännande av de tyska anspråken på och anvisningarna för den neutrala sjöfarten i praktiken måste innebära, att Sveriges sjöfart på Storbritannien och Frankrike skulle helt upphöra samt att vi bleve tvungna att i mycket stor utsträckning avbryta handels- och sjöfartsförbindelserna med neutrala länder. Med detta konstaterande har, synes det mig, de tyska anspråkens absoluta sakliga orimlighet blivit styrkta, liksom också att ett godkännande av dessa anspråk skulle innebära att vi de facto

Svar på interpellation. (Forts.)

uppgåvo vår neutralitet. En neutral handelspolitik innebär väl, att man upprätthåller förbindelserna med båda de krigförande parterna. Den ofrånkomliga konsekvensen av de tyska principernas seger bleve alltså, att vi måste sluta att handla även med Tyskland. Med tanke på vad Tyskland köper från Sverige känner man sig icke alldeles övertygad om att Berlin vill acceptera en dylik slutledning. Att de ekonomiska och sociala följderna för vårt eget vidkommande av en dylik isolering skulle bli fruktansvärda är ju en annan sak, men icke oviktig.

Utrikesministern betygar nu, att regeringen ständigt följer den trista utvecklingen med största intresse. Vi ha aldrig tvivlat härpå, men det är likväl en tillfredsställelse att höra uttalandet från statsrådsbanken. Att regeringen har riksdagens välsignelse, när den i förevarande fall samverkar med andra neutrala stater i syfte att vinna respekt för rättsordningen, säger sig självt. Jag skall naturligtvis icke tillåta mig att komma med några råd till utrikesministern med avseende å förhandlingarna vid mötet i Köpenhamn om några dagar, men det finns en fråga som många i de nordiska länderna göra sig med anledning av Tysklands principer i sjökriget mot de neutrala, den nämligen, om denna krigföring framför allt har ett politiskt motiv på en smula längre sikt. Med andra ord, om man på denna väg metodiskt strävar att tvinga oss in i det tyska — eller skola vi säga tysk-ryska? — livsrummet. Den frågan borde nog bli föremål för behandling på mötet i Köpenhamn. Ty skulle den misstanken vara riktig, då får detta problem om sjökrigföringen en helt annan storleksordning, eller åtminstone helt nya sidor, och utsikten öppnar sig mot större vidder och möjligheter. Härvidlag kräves nog en ansträngning av de nordiska ländernas regeringar att skapa klarhet skyndsammast möjligt.

Ett särskilt varmt tack bringar jag slutligen utrikesministern för hans deklaration att tigandet ibland kan vara mera oneutralt än den rättframma reaktionen och den med fakta belagda indignationen med anledning av de ständiga attentaten mot den internationella rättsordningen. Det var ett ord som behövde sägas och sägas så att det blir hört, både här hemma och där ute.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! I likhet med interpellanten skall jag be att till hans excellens utrikesministern få framföra ett tack för det svar, som är avgivet på interpellationen.

Då jag trots det tillfredsställande svaret har tagit till orda är det för att få säga några ord i anledning av de, som jag kallar det, vanvettiga och meningslösa sänkningarna av svenska fartyg och mördandet av neutrala sjömän. Under det pågående kriget förefaller det, som om den ena parten av de krigförande med förkärlek sänker neutralt tonnage. Många svenska sjömäns liv ha blivit spillda genom denna inhumana krigföring. Fartygen torpederas utan föregående varning och utan föregående undersökning om varifrån lasten kommer eller vart den är destinerad. Det förefaller, som om lusten att sänka fartyg skulle ha tagit sig sådana uttryck, att man sänder en torped bara man från undervattensbåten ser något flytande föremål på havet.

Man kan fråga sig, vilket syfte en sådan krigföring skall tjäna. Inte kunna väl sådana handlingar påverka krigets utgång, och inte heller kan det tänkas, att det kan gagna krigförande part, att neutrala fartyg och neutrala länders medborgare offras, de senare i hundratal. Sjöfolket — befäl liksom manskap — protesterar kraftigt mot denna vanvettiga krigföringsmetod, mot detta barbari. Icke nog med att sjöfolket i gemen klagat och protesterat, alla de bortgångnas anhöriga protesterat också högljutt. Det måste resas en de neutrala staternas samfälliga protest mot detta krigets vanvett, en protest, för vilken Sverige som nation bör gå i spetsen. Jag tager emellertid för givet, att en all-

Svar på interpellation. (Forts.)

varlig protest enbart från svensk sida icke kommer att göra så särdeles stor effekt. Det kan heller icke gagna vare sig Sverige eller sjöfolket, att det förklaras, att man skall hålla sig borta från vissa hav eller vissa länder. Ett sådant hot kan först ha verkan, om bakom detsamma kan ställas makt. Vårt lands läge och dess beroende av sjöfarten gör också, så vitt jag fattat situationen rätt, att vi icke kunna lägga ned sjöfartsnäringen. Detta vet också landets sjöfolk, och därför vill man i varje fall på ansvarigt håll icke resa några onödiga hinder eller svårigheter gentemot fortsatt sjöfart, svårigheter som skulle kunna åstadkomma äventyrligheter för hela landets försörjning. Sjöfolket är villigt att göra sin plikt, det har redan omvitnats, men det måste också ha rätt att kräva, att allt som kan göras också göres för att skydda sjömannens liv.

Av det svar, som lämnats på interpellationen, framgår, att den svenska regeringen vidtagit alla de åtgärder, som kunnat vidtagas, och det kanske därför är en överloppsgärning att ytterligare vädja till regeringen att göra vad som står i dess makt för att söka få ett slut på de meningslösa sänkningarna av våra fartyg och det brutala, ja, barbariska mördandet av våra sjömän. Jag vädjar trots svaret till regeringen, att den fortsätter på den inslagna vägen och bakom sig samlar icke bara de nordiska, neutrala staterna utan också andra neutrala sjöfationsnationer till en gemensam protest.

Det kan kanske också i detta sammanhang vara befogat att framställa det önskemålet till hela den svenska nationen, att den med harm protesterar och reser sig mot detta krigets barbari. Vi få komma ihåg, icke bara att våra fartyg sänkas och att en hel del sjömän vid sänkningstillfällena, vid explosionen från en mina eller en torped, ljuta en ögonblicklig död, utan även att mängder av svenska sjömän få ligga i timmar, ja i dygn i livbåtar, som driva omkring i Nordsjön i marvatten, eller på flottor, där intet skydd finns vare sig för överbrytande sjö eller annat.

Det är också angeläget att hänvisa till säkerhetsåtgärderna för sjöfarten. De som äro vidtagna äro kanske icke tillräckliga. Det erfordras måhända ytterligare åtgärder på detta område. Jag skulle därför på denna punkt vilja rikta en vädjan till regeringen och de myndigheter, som ha med dessa saker att skaffa, att de ytterligare se till, att våra fartyg få räddningsmateriel i sådan utsträckning och av sådan kvalitet, att de verkligen kunna skydda sjöfolket bättre än vad som för närvarande är fallet. Det är så mycket nödvändigare, att detta göres, som vi ju veta, att det icke bara är överbrytande sjö och storm de ha att kämpa emot utan också en fruktansvärd kyla. Det krävs sålunda en hel del åtgärder till sjömannens skydd, åtgärder som jag tror det är möjligt att vidtaga, även om det därvidlag finns och måste finnas många svårigheter att övervinna.

Jag skulle vilja sluta mitt anförande med att ännu en gång rikta en vädjan till Sveriges folk att vara sjöfolket behjälpligt och stå stödjande bakom det, när det gäller att protestera mot det krigets vanvett, som nu härskar på haven och särskilt på Nordsjön.

Herr Hallén: Herr talman! Hans excellens herr utrikesministern erinrade med all rätt om vikten av att när det gäller att fälla omdömen om fartygssänkningar iakttaga stor varsamhet i de fall då upplysningarna komma kanske enbart från någon av de krigförande parterna. Det är alldeles säkert en riktig och behövlig erinran, och det är nog också alla skäl i att, då man berör dessa ämnen, icke taga för gott annat material än det som är fullt exakt och står oemotsägligt. I det hänseendet tillåter jag mig erinra om förhållandena vid »Pajalas» sänkning. Det var på kvällen. Den hade sitt na-

Svar på interpellation. (Forts.)
 tionalitetsmärke belyst på båda sidor av båten — både babord och styrbord — och flaggan uppe. Det fanns alltså ingen tvekan om att det var ett svenskt fartyg och heller ingen anledning för tyskarna att förmoda, att det var en s. k. ubåtsfälla, alltså ett engelskt eller franskt fartyg, som var hemligen armerat. Den torpedering, som skedde och som alltså stod i strid med Londonöverenskommelsen, är ett alldeles klart och flagrant folkrättsbrott, som det egentligen borde protesteras mot, om det överhuvud taget lönade sig att avgiva protester.

Det andra exemplet, som jag tillåter mig att fästa kammarens uppmärksamhet på, är icke ett svenskt fall. Det berör ett av våra brödrafolk, men vi hålla ju alla här i Norden starkt tillsammans, och i det fallet ha vi fullt autentiska uppgifter, som så att säga skingra de sista resterna av tvivel rörande de motiv, som ligga bakom denna brutala form av sjökrig. Jag avser sänkningen av den norska ångaren Tempo. Enligt den sjöförklaring, som gjordes, och enligt kaptenen Knutsens egna, under edlig förpliktelse lämnade uppgifter, tillgick det hela på följande sätt. Tre tyska bombplan anföllo fartyget. Det var klockan 9 på morgonen, alltså fullt dagsljus, och det kunde icke vara något tvivel om att det var ett neutralt fartyg, som var ute i lovliga ärenden. Man började med att med kulsprutor beskjuta fartyget. Kaptenen skyndade upp, förklarade han, och vidtog skyddsåtgärder. Folket förstod vad det gällde och började gå i livbåtarna. Man kastade då bomber mot fartyget. Efter en stund träffade en av bomberna aktern, och fartyget började sjunka. Besättningen, kaptenen och styrmannen skyndade ombord på livbåtarna. Om en stund vräktes den ena livbåten omkull av en brottsjö, och dess folk försvann i djupet. Kaptenen berättar sedan, hur den andra livbåten besköts med kulsprutor. Kulorna träffade visserligen icke, men det är intet tvivel om vilka avsikter, som besjälade besättningen på dessa bombplan, då de anföllo livbåten, medan det stora fartyget redan var i sjunkande.

Jag menar, herr talman, att när man hör sådant och förstår, att det icke rör sig om några hysteriska matrosers överdrivna framställning utan om en lugn, sansad och objektiv förklaring från vederbörande sjökaptan, då inser man, att den folkrätt, för vilken vi nordiska folk kämpa, är tillspillogiven. Hela denna debatt är ingenting annat än ett lika berömvärdt som hopplöst försök att slå vakt om de sista spillrorna av folkrätten. Vi veta, att protester icke tjäna någonting till. Det blir i regel alltid blanka förnekanden, även om man har de mest klara fakta att lägga fram för vederbörande.

Jag tror liksom herr Lindberg, att den enda utvägen är, i den mån det är möjligt och man icke är bunden av kontrakt och dylikt, att svara med handels-ekonomiska repressalier mot den part, som gör sig skyldig till sådana åtgärder.

Jag slutar, herr talman, med att understryka, att det bör fritt få sägas ut i riksdagen, att vad som här påtalas icke är krigföring utan regelrätt mord, och inför sådant känna vi ingenting annat än förakt och avsky för den ledning, som tillåter dylika metoder.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 2.

Svar på interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**, som yttrade: Herr talman! Herr Gustafs-son i Lekåsa har till mig framställt två spörsmål, dels huruvida jag vore villig

Svar på interpellation. (Forts.)

att vidtaga åtgärder, avseende att bereda inkallade värnpliktiga förbättrade möjligheter att, i den mån som vore med försvarets intressen förenligt, erhålla permission och eventuellt fria järnvägsresor för tillvaratagande av viktiga ekonomiska intressen eller i övrigt i ömmande fall, dels huruvida det kunde förväntas, att förberedelser i god tid gjordes för att bereda jordbrukare och jordbruksarbetare permission i vårsådden och skördearbetet.

Av interpellantens motivering till den första frågan framgår, att han avsett underlättandet av permission åt inkallade värnpliktiga för tillvaratagande av intressen av ekonomisk och personlig art i hemorten.

I anledning av interpellationen har jag infordrat utlåtande i ämnet från överbefälhavaren över rikets försvarskrafter. Denne har i sitt utlåtande anfört i huvudsak följande:

De av interpellanten åsyftade åtgärderna torde i huvudsak avse värnpliktiga vid mobiliserade förband. För dessa värnpliktiga föreligga två möjligheter att erhålla ledighet, nämligen dels sådan permission, som meddelas personalen vid visst förband eller annan personalgrupp, dels tjänstledighet på grund av sjukdom, angelägenhet av betydelse för det allmänna eller enskild angelägenhet av vikt.

Ledighet i grupp har redan tilldelats ett avsevärt antal värnpliktiga. Beviljandet av ledighet i denna form fortsätter enligt uppgjord plan och av överbefälhavaren utfärdade bestämmelser. Permissionen uppgår till 7 dagar, resdagarna oräknade.

Den andra formen för ledighet, som alltså motsvarar tjänstledighet i trängande fall under fredstjänstgöring, har av vederbörande truppförbandschefer beviljats, då skäl härför förelegat. Någon anledning finnes enligt överbefälhavarens mening icke för antagandet, att icke tillmötesgående i detta avseende visats de värnpliktiga inom ramen av till buds stående möjligheter.

I bägge fallen av ledighet, alltså såväl vid permission som vid tjänstledighet på grund av sjukdom, enskilda angelägenheter av vikt etc. erhåller den värnpliktige fria resor och bibehåller jämväl sin krigslön.

Slutligen framhåller överbefälhavaren, att beträffande värnpliktig personal, bosatt inom Gotlands inskrivningsområde i kommandoväg bestämts, att tjänstledighet må — i den utsträckning tjänsten det medger och enligt av militärbefälhavaren på Gotland utfärdade närmare föreskrifter — beviljas i den mån sådan tjänstledighet prövas oundgängligen erforderlig för de värnpliktigas användning i civil verksamhet till undvikande av mera allmänt kännbara rubbningar inom Gotlands fredliga liv under anbefalld mobilisering.

Av det anförda synes framgå, anför överbefälhavaren, att sådana åtgärder, som äro förenliga med ändamålet med den ökade militära beredskapen, redan äro vidtagna eller kunna utan nya bestämmelser komma till stånd i avsikt att bereda därav behövande värnpliktiga den i interpellationen åsyftade ledigheten.

Beträffande frågan om förberedelser för att tillgodose önskemålet om särskild ledighet för jordbrukare och jordbruksarbetare i och för deltagande i vårsådd och skördearbete framhålles, att det helt kommer att bliva beroende av det utrikespolitiska läget och dess krav på militära försvarsåtgärder, huruvida vid den tidpunkt, då dessa önskemål göra sig gällande, möjlighet kan föreligga att i större utsträckning bevilja mobiliserad personal ökad ledighet. Det är icke möjligt att nu med någon grad av säkerhet bedöma dessa förhållanden. Skulle emellertid hänsyn bland annat till folkförsörjningens tryggande medföra krav i nu berört hänseende och dessa krav ur militär synpunkt kunna tillmötesgå, lärers något tidskrävande förberedelsearbete för åtgärdernas genomförande icke vara erforderligt.

Svar på interpellation. (Forts.)

Till de synpunkter, som sålunda av överbefälhavaren framförts, kan jag i stort sett ansluta mig.

I fråga om de värnpliktiga, som inkallas till fullgörande av neutralitetsvakt vid icke mobiliserade förband, gälla numera, sedan krigsavlöningsreglementet satts i tillämpning jämväl i fråga om neutralitetsvakten, samma bestämmelser som enligt vad nyss sagts gälla i fråga om värnpliktiga vid mobiliserade förband. Även dessa värnpliktiga kunna således erhålla ledighet med fria resor antingen i grupp eller också på grund av sjukdom, angelägenhet av betydelse för det allmänna eller enskild angelägenhet av vikt. Därvid är att märka, att genom utfärdade generalorder bestämts, att värnpliktig personal, vilken tillhör neutralitetsvakten, må i ifrågavarande fall beviljas tjänstledighet under högst det antal dagar som motsvarar en sjättedel av den tid vederbörande är eller beräknas vara inkallad till sammanhängande tjänstgöring. För personal vid marinen gäller dessutom enligt särskild generalorder, att till neutralitetsvakt inkallade värnpliktiga må utan hinder av eljest gällande bestämmelser beviljas permission högst 2, 4, 6 o. s. v. dagar för varje påbörjad tjänstgöringsperiod av 1, 2, 3 o. s. v. månader utöver den första tjänstgöringsmånaden. Denna permission kan vid en tjänstgöringstid av minst 4 månader uppdelas på 2 permissionsperioder.

Vidare anförde:

Herr Gustafsson i Lekåsa: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ber jag att få framföra ett tack för det avgivna svaret på min interpellation. Härtill vill jag knyta några reflexioner, som synas mig väl befogade.

Redan i interpellationen har jag betonat, att enligt min uppfattning försvarets behov bör gå före den enskildes intresse. Denna min uppfattning ber jag att även nu få understryka. Det är från min sida ingen som helst önskan, att den enskildes och hela vårt folks fosterländska plikt i en farofull tid sättes tillbaka.

Av statsrådets välvilliga svar och den redogörelse han lämnat för gällande bestämmelser angående beviljande av ledighet åt inkallade värnpliktiga synes mig även framgå, att inom ramen därav betydande möjligheter finnas att visa tillmötesgående mot de värnpliktiga. Betydelsen av väl avvägda bestämmelser i detta hänseende synes mig stor. Så beredas möjligheter att visa den förståelse och det tillmötesgående som situationen dock kan medgiva.

Det var emellertid knappast utformningen av de gällande bestämmelserna som från min sida avsågs, när jag uttalade, att erfarenheten visat, att det kunnat vara svårt, ja, omöjligt, att ens på de mest fullgoda skäl erhålla ledighet. För den värnpliktige kunna dock — särskilt då han vecka efter vecka måste vara borta, ofta långt från den ort, där han har sin bostad, sina anhöriga, sitt arbete och sina ekonomiska intressen — fall inträffa, då viktiga intressen av ekonomisk och personlig art kunna väl motivera att ledighet medgives. Bestämmelserna må medgiva hur stort tillmötesgående som helst, så har detta föga värde, om i praxis tillämpningen icke tar tillräcklig hänsyn till de värnpliktigas rent mänskliga förhållanden och ger rum för en välvillig och skälig billighetsprövning. På denna punkt synas förhållandena icke vara så gynnsamma som statsrådet, stödd på uttalande av överbefälhavaren över rikets försvarskrafter, synes hålla före.

I fråga om de av mig berörda svårigheterna att erhålla ledighet, motsvarande tjänstledighet i trängande fall under fredstjänstgöring, har anförts, att sådan kan medgivas då skäl härför föreligga.

Svar på interpellation. (Forts.)

Enligt överbefälhavarens för rikets försvarsberedskap mening skulle någon anledning icke föreligga för antagandet, att icke tillmötesgående i detta avseende visats de värnpliktiga i möjlig omfattning. Till samma uppfattning ansluter sig även försvarsministern. Uppenbart är, att jag icke skulle ha funnit det nödvändigt att interpellera, om jag kunnat hängiva mig åt samma optimism. Det synes mig uppenbart att den »mening», som av vederbörande militära myndighetsperson uttalats, har allt för stark karaktär av »antagande», för att använda de i interpellationssvaret brukade uttrycken. I praktiken har det många gånger varit mycket svårt att få någon ledighet, och jag ber att som exempel få beröra några fall.

En värnpliktig, som i april förra året ryckte in till värnpliktsövning vid luftvärnsartilleriet, har icke erhållit mer än 6 dagars tjänstledighet till och med den 10 januari detta år. Denna ledighet erhöi han efter mycket besvär för att hjälpa till med höskörden, men han kom hem först då det viktigaste av skördearbetet var över.

Från den inkallelse, som i september utfärdades för landstormen, föreligga flera fall, som måste sägas vara rent beklagliga. Det hände därvid ofta nog, att den ende manlige personen på ett medelstort lantbruk icke fick permission för att bärga sin skörd, som stod torr och sedan delvis förstördes av regn.

Ett flertal sådana exempel kunna anföras, men jag vill icke upprepa desamma. Det är givetvis mycket tacknämligt, att flera välvilliga åtgärder från högsta ort, såsom av interpellationssvaret framgår, vidtagits. Jag ber även att få instämma i den uttalade uppfattningen, att åtskilligt skulle »kunna utan nya bestämmelser komma till stånd i avsikt att bereda därav behövande värnpliktiga den i interpellationen åsyftade ledigheten». Redan detta uttalande synes mig ge vid handen, att man även inom militärledningen icke är alldeles övertygad, att allt är fullt så bra, som man nyss gjort gällande.

Vad som det här främst kommer an på är den anda, vari bestämmelserna utövas. Det är mig därför angeläget att uttala den förhoppningen, att en sant humanitär och folklig uppfattning om huru de värnpliktiga skola behandlas mer och mer, i allt större omfattning skall göra sig gällande inom det militära. Så befästes och utvecklas bäst den försvarsvilja inom vårt folk, som är en så nödvändig förutsättning för försvarets effektivitet.

Till sist ber jag att få beklaga, att det icke redan nu är möjligt att erhålla ett bestämdare besked angående utsikterna att bereda jordbrukare och jordbruksarbetare permission i vårsädd och skördearbete. De anförda skälen kunna kanske vara giltiga nog. I det avgivna svaret beröres emellertid den betydelse en sådan åtgärd skulle kunna ha bl. a. med hänsyn till folkförsörjningens trygghet. Det synes mig som om denna synpunkt skulle vara av så stort värde, att den motiverade den största hänsyn till vad i interpellationen ifrågasatts. Hänsynen till jordbrukets produktionsförhållanden och värdet av att denna näring skall kunna fylla sin stora viktiga uppgift på folkförsörjningens område synes mig motivera åtgärder i avsett syfte.

Jag vill även till sist med hänsyn härtill uttala en förhoppning om att besked angående utsikterna att erhålla sådan permission så snart som möjligt meddelas de inkallade.

Jag ber att ännu en gång till herr statsrådet få uttala min stora tacksamhet för svaret.

Herr Mosesson: Herr talman! Med anledning av den första delen av herr statsrådets svar skall jag be att få säga, att låt vara att, som jag tror, man i allmänhet låter humanitet och billighet komma till synes, så ha dock en del fall kommit till min kännedom, som måste betecknas såsom anmärkningsvärda.

Svar på interpellation. (Forts.)

Om det härvidlag hade varit fråga om unga officerare eller subalterner, hade det varit mindre att säga om det hela, men nu är det ju vanligen fråga om folk i regementsofficersgraden. Jag vet, att inom de allra högsta kretsarna, d. v. s. bland våra generaler, påtalats en del sådana här saker, som jag nu vill tilllåta mig fästa uppmärksamheten på genom att anföra ett par konkreta fall.

En ung man är mycket orolig för sin hustrus nedkomst. Han är, höll jag nästan på att säga, en vassla. Han begär ledighet, men får nej. En kamrat till honom i furirs ställning går emellan och talar med vederbörande, en major, och säger, att pojken är alldeles oduglig att göra någonting och att man bör låta honom resa. Nej, blir svaret, för då måste det minst vara fråga om döden. Dagen därpå har pojken över 40 graders feber och duger ingenting till. Jag skall nämna ett annat fall. En ung man får telegram: Far döende. Han begär då att få resa hem, men får nej. Efter några dagar kommer ett nytt telegram: Far död. Då beviljas ledigheten. Det behövs icke många sådana exempel för att den vilja att tjäna fosterlandet, som för närvarande utmärker våra gossar och som är så stark att man får gå ganska långt tillbaka i tiden för att finna dess motstycke, skall vittra sönder. Jag skulle därför vilja vädja till herr statsrådet, om det icke kunde befinnas lämpligt, att överbefälhavaren eller denne underställda personer i befälsställning inskräppte vikten av att icke allt för kärvt och kort möta sådana här framställningar. Naturligtvis äro vi medvetna om, att en och annan kan komma med bara svepskal, men jag anser, att det bör vara möjligt att avgöra, när verkligt bärande skäl föreligga och då låta humanitet och billighet göra sig gällande.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det skall icke från min sida göras något försök att bortförklara något sådant som att i det enskilda fallet tillämpningen av gällande bestämmelser ur humanitär synpunkt måhända icke kan anses fullt tillfredsställande. Jag skulle dock vilja förmena, att då här är fråga om förbandschefer — alltså befälhavare med god erfarenhet och en lång och beprövad tjänstgöring — får man utgå ifrån att det i allmänhet finns det omdöme, som är erforderligt för att givna föreskrifter skola tillämpas med förstånd och jämväl med hänsyn till menige mans bästa. Man skall aldrig glömma, att den militära befälhavaren här befinna sig i ett dilemma. Å ena sidan skall han tillgodose den underställda personalens berättigade intressen och hjälpa den så långt han förmår, men å andra sidan har han sin skyldighet att upprätthålla den försvarsberedskap och den styrka, som han är ålagd att vidmakthålla vid sitt förband. Det måste ju för hans del alltid bli ett bedömande av hur båda dessa ting skola vägas emot varandra.

När man, såsom här skett, kommer med enskilda fall, vill jag för min del icke bestrida, att det naturligtvis kan förekomma sådana upprörande saker och att en militär chef icke visar det rätta omdömet. Jag skulle emellertid vilja säga, att när det i allmänhet gäller att bedöma sådana här falls räckvidd, så bör man se till båda sidorna av saken, innan man faller det slutliga avgörandet om vad som i fallet i fråga skulle ha kunnat ske. Det går icke att bedöma hela systemet så att säga utifrån ett enskilt fall. Jag skulle för min del icke heller tro att det går för sig att skicka ut alltför detaljerade och ingående föreskrifter om tillmötesgående av tjänstledighetsbehovet. Man skapar icke bättre omdöme hos dem som ha att tillämpa föreskrifterna genom många föreskrifter, utan man får därvidlag räkna med de personliga tillgångar som finnas. Genom för mycket föreskrifter kan man försätta truppförbandscheferna i ett läge, som de ha mycket svårt att bemästra.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 3.

Ordet erhöles nu av chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, som anförde: Herr Hansson i Vännäsby har med kammarrens tillstånd till mig riktat följande frågor:

*Svar på
interpellation.*

1) När kan den av 1939 års riksdag förutsatta utredningen om sänkningen av Bergsforsen förväntas?

2) Därest Kungl. Maj:t finner utredningen motivera åtgärd för åstadkommande av bättre avrinning från dessa vattenområden, kan i så fall förslag från Kungl. Maj:t vara att förvänta under innevarande riksdag i denna för ortsbefolkningen så viktiga fråga?

Härpå vill jag svara, att utredningen, enligt vad som framgår av från vederbörande lantbruksingenjör infordrad uppgift, torde bliva slutförd under instundande april månad. Då det emellertid, att döma av överläggningar med representanter för motsäende intressen, icke synes uteslutet, att erinringar komma att framställas mot arbetets utförande, är det dock ovissst när frågan om Bergsforsens utgrävning kan bliva slutbehandlad.

Enligt vad lantbruksingenjören framhållit måste arbetet med Bergsforsens sänkning, såvida någon hänsyn skall tagas till kostnaden, utföras under vintern, då lågvatten råder i Umeälven. Även om utredningen nu hade varit slutförd, torde det emellertid icke ha varit möjligt att under innevarande vinter på orten uppbringa arbetskraft för detta ändamål. Arbetet med vallarnas utbyggnad och förstärkning har pågått sedan förliden höst. I första hand avse markägarna att erhålla sammanhängande skyddsvallar med en halv meter lägre krönhöjd än det fastställda förslaget innefattar. Denna lägre krönhöjd motsvarar 2 decimeter över 1938 års högvattenyta. Vid Gubböle invallning har dock, i väntan på beslut om Bergsforsens sänkning, intet arbete utförts. Detta företag är emellertid av mindre omfattning och ligger helt skilt från övriga områden. Hittills är, med undantag för Gubböle invallning, mer än hälften av vallförstärkningsarbetet utfört. Sedan vallarna utfyllts till en höjd motsvarande en halv meter lägre krönhöjd än enligt fastställt förslag beräknas mer än 85 procent av hela arbetet vara utfört. Om förhållandena bliva gynnsamma, torde vallarna innan nästa vårflod hinna utfyllas till denna höjd. Det återstående arbetet för vallarnas utfyllnad till full krönhöjd beräknas ej överstiga 80.000 kronor eller mindre än 15 procent av hela kostnaden. Om det under nu rådande förhållanden är angeläget att med den arbetskraft, som kan uppbringas för ändamålet, erhålla största möjliga trygghet mot översvämning och därvid förstöring av redan utfört arbete, bör denna arbetskraft enligt lantbruksingenjörens mening insättas på arbetet med vallarnas förstärkning.

Jag vill meddela, att invallningsföretagens intressenter synas finna det angeläget, att arbetet med vallarnas förstärkning i första hand genomföres. Enligt av lantbruksingenjören insänt protokoll från sammanträde med styrelserna för invallningsföretagen inom översvämningsoområdet i Spöland uttalade nämligen samtliga vid sammanträdet närvarande styrelseledamöter sin tillfredsställelse med de åtgärder, som hittills vidtagits av statsmakterna, och sitt odelade förtroende för att även i fortsättningen allt som bör göras blir gjort. Delägarna önskade få högvattnet i älvarna sänkt, men för tillfället vore det mest angeläget att intresset ägnades vallarnas förstärkning, då detta vore det enda arbete, som inom närmaste framtiden vore utförbart. Det skulle vara olyckligt om framförandet av frågan om Bergsforsen skulle splittra detta intresse hos delägarna. Utredningen om Bergsforsen borde fortgå efter uppgjord plan.

Med hänsyn till de upplysningar, som framkommit vid den av mig föranstaltade utredningen, synes det alltså icke kunna förväntas, att förslag i sänkningfrågan skall hinna föreläggas den nu samlade riksdagen.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härefter yttrade

Herr Hansson i Vännäsby: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för att han besvarat min interpellation. Jag får också tacka för innehållet i svaret. Naturligtvis hade jag hellre velat höra, att ett förslag i ärendet vore att emotse under pågående riksdag. Jag har fått besked om att så inte blir fallet.

Av svaret framgår, att den uppgift, som är lämnad av utredningsmannen i ärendet, bekräftar vad jag tillåtit mig framhålla i interpellationen om det pågående vallbyggnads- och förstärkningsarbetet om den höjdnivå, vartill den nu pågående byggnadsetappen upplägges. Liksom ortens befolkning är jag fullt tillfredsställd i denna del. Min mening har aldrig varit att splittra det gemensamma goda intresset. Jag har tvärtom gjort allt vad för mig varit möjligt för att sammanhålla delägarna i de hittills pågående skydds- och förstärkningsarbetena.

Jag är också tillfredsställd över att få notera från utredningsmannens yttrande, att i fråga om den återstående etappen av skyddsbyggnadsverket delägarna enhälligt önska att få högvattnet i älvarna sänkt. Det är i denna del av ärendet jag så ivrigt framför ortsbefolkningens och delägarnas största och viktigaste önskan. Att vinna resultat i detta avseende, att åstadkomma sänkning av högvattenstånden i dessa älvar, det kan, så vitt jag förstår, icke åstadkommas på annat sätt än genom åtgärder för en bättre avrinning under högvattenstånd.

Det uppges, att utredningsarbetet torde bliva slutfört under instundande april månad och att i detta framskridna tidsläge något förslag i sänkingsfrågan icke kan hinna föreläggas den nu samlade riksdagen. Jag kan väl förstå, att tillfälle till erinringar måste beredas motstående intressen i mån av befo-genhet. I denna del tillåter jag mig hemställa till herr statsrådet att så vitt möjligt begränsa tiden i fråga om eventuella erinringar, så att de ej må i onödan draga ut på tiden.

Jag hemställer också vördsamt till herr statsrådet att i fortsättningen med all omsorg fullfölja detta ärende, så att det icke må ramla in i en oviss framtid, när frågan om en bättre avrinning i Umeälven, nedströms om ifrågavarande områden, må bliva slutbehandlad.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Bagge* propositionerna:

nr 50, angående anslag till om- och tillbyggnad av ekonomibygnaderna vid dövstumskolan å Broby gård m. m.;

nr 55, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § och 14 § 2 mom. lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets av-löning;

nr 59, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, m. m.;

nr 61, angående förslag för anskaffning av vägmaskiner m. m.; och
nr 62, angående förvärv av vattenrätt i Ångermanälven m. m.; samt

av herr statsrådet *Sköld* propositionerna:

nr 32, angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.;

nr 63, angående viss omläggning av systemet för de värnpliktigas rullföring och redovisning m. m.; och
nr 65, angående befrielse för vicekorpralen S. H. Hansson m. fl. från ersättningskyldighet.

Samtliga ovannämnda propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 3, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. Sveriges
andel i kost-
naderna för
Nationernas
förbund.

Punkten 13, angående Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 13 av tredje huvudtiteln föreslagit riksdagen att för gäldande av Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 475,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Holmgren: Herr talman! Alltifrån tillkomsten av Nationernas förbund har jag med stark misstro sett på denna institution, som för mig framstått som organ för vissa stormakters utrikespolitik. Den dräkt, i vilken Nationernas förbund har klätts, är ju i synnerligen hög grad ägnad att till förbundets verksamhet draga de små staternas idealister och sålunda bereda ett brett demokratiskt underlag åt Nationernas förbunds verksamhet. I den mån verksamheten har fortgått har man ju inte kunnat undgå att finna, hurusom man från förbundets sida har försökt att slå vakt om Versaillesfredens paragrafer och göra dem närapå sakrosankta. Förnämligast genom detta förhållande har förbundet otvivelaktigt mistat sin auktoritet, och därigenom har förbundet också förlorat möjligheten att verka utjämnande, medlande och fredsbefrämjande. Det är nämligen ett faktum, att det nuvarande eländet ute i vår världsdal i icke ringa grad måste tillskrivas Versaillesfreden. Den var orättvis. Vilka sympatier och antipatier vi än hysa här i kammaren, måste vi dock alla medge, att den freden var orättfärdig. Och det som bygges på orättfärdig grund består nog i alla fall inte i längden. Jag vill inte på något sätt förneka, att Nationernas förbund har utfört både det ena och det andra, som kan ha varit till nytta, men som jag nyss antydde, äro de skador det åstadkommit vida värre än den nytta det har kunnat åstadkomma.

När kriget är över, behöva vi ett nytt folkförbund, ett folkens förbund, där de produktiva krafterna äro de, som skola komma till heders, ett Nationernas förbund, där man inte sysselsätter sig med diplomatiska akter och pakter, sådana som skola gälla under krig, ty när det blir krig är inte en diplomatisk akt värd mer än det papper, på vilket den är skriven. Då är det våldet som gäller och ingenting annat. Kriget definieras ju som det tillstånd, då de mellanfolkliga lagarna upphöra att gälla. Nej, vi behöva, som jag framhöll, ett nationernas förbund, där de produktiva krafterna taga ledningen och där produktionens intressenter och parter arbeta på att närma folken, framför allt ekonomiskt men även på annat sätt. Ett sådant förbund skulle få auktoritet, om det arbetade efter de rättfärdighetens principer, som finnas nedlagda i varje hederlig människas bröst. Nationernas förbund har misslyckats — det kunna vi vara ense om allesammans — och det gäller att i tid förbereda ett nytt förbund, som inte skall ha någonting med det gamla att göra annat än möjligen att övertaga dess fastigheter och övriga tillgångar.

Om vi se på utskottets utlåtande i punkt 13 finna vi, att utgiftsstaten för år 1940 för Nationernas förbund uppgår till ett belopp av 21 miljoner schweiziska guldfrancs. Kunna vi verkligen säga, att förbundet gör skäl för 21 miljoner schweiziska guldfrancs för närvarande? Om dessa 21 miljoner i stället omsattes i flygplan för Finland, tror jag, att Nationernas förbund skulle uträtta ett praktiskt arbete i fredens tjänst, som vida överginge allt vad förbundet hittills har utfört.

Nu stå vi här beredda att votera 475,000 kronor, som är vår andel i kostnaderna. Vi ha ju förbundet oss till det och vi komma inte ifrån det, men nog hade pengarna kunnat komma till bättre användning. När jag satt i statsutskottet, hade vi vid ett tillfälle infordrat vissa uppgifter från Nationernas för-

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
bund. Av de uppgifterna framgick det, att åtskilliga stater stodo uppförda på restlängd, däribland den stormakt, som kanske har varit primus motor, när det gällde tillkomsten av Nationernas förbund. För dess vidkommande lades förhållandena emellertid tämligen snart till rätta, möjligen på grund av vad som från statsutskottets sida meddelats till utrikesdepartementet — jag vet inte, om detta var anledningen till att den saken ordnades. Emellertid skulle det väl inte vara otänkbart, att vi kunde göra på precis samma sätt. Vi kunde anmäla oss att uppföras på restlängd men utlova att betala vår insats, som vi äro skyldiga att betala, i samma ögonblick som förbundet avvecklas. Det tycker jag vore en lösning.

Jag förstår nu fuller väl, att som frågan ligger till, kan ingenting åstadkommas genom ett yrkande, men jag tillåter mig i alla fall, för att för en gångs skull få vara med om att demonstrera, att komma med ett yrkande om avslag på utskottets hemställan på denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Wallén, Johansson* i Krogstorp och *Tornegård*.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag tror inte, att det är mycken idé att taga upp en debatt om denna sak. Jag kan emellertid inte underlåta att till den ärade talaren rikta ett litet påpekande, nämligen att Nationernas förbund visserligen har misslyckats — och jag är den första att med sorg erkänna det — när det gäller det politiska området, men att Nationernas förbund bedriver även en helt annan verksamhet, till vilken pengarna i mycket stor utsträckning gå, och som inte har misslyckats. Jag vill erinra om arbetet inom arbetsbyrån, som tillhör Nationernas förbund, och en hel del ekonomiska och sociala arbeten, som utföras av Nationernas förbund. Jag tror, att det vore mycket olyckligt, om vi nu utan vidare skulle avskryva denna verksamhet. Den politiska verksamheten inom Nationernas förbund ligger redan i lägervall, det göres ingenting åt den. Den sociala, hygieniska och ekonomiska verksamheten fortgår däremot alltjämt och är det enda arbete, där man lyckats få till stånd samarbete mellan till förbundet anslutna och icke anslutna stater. Jag har här liggande på mitt bord ett förslag till omorganisation, som går ut på att man ytterligare accentuerar just den sidan av Nationernas förbunds arbete. Jag är övertygad om att, när freden en gång kommer, man på allvar får taga upp frågan om en omorganisation även i vad det gäller den politiska sidan av dess arbete, och det är möjligt, att den får strykas. Jag tror emellertid, att det vore i hög grad skadligt, om man skulle draga in detta anslag och därigenom omöjliggöra den del av förbundets arbete, som visat sig vara hållbar.

Då herr Holmgrens yrkande blott var en demonstration, ber jag att, å min sida, få göra den demonstrationen, att jag röstar för bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Häruti instämde herr *Fredberg*.

Herr Lithander: Herr talman! Det är riktigt, såsom fröken Hesselgren säger, att Nationernas förbund på det sociala området och det hygieniska området utträttat en del gott, men ingen kan förneka — och det har icke heller den ärade talarinnan gjort — att på det huvudsakliga området, det politiska området, har förbundet totalt misslyckats. Och det är icke blott detta, utan förbundet har under långliga tider föranlett, att de smärre staterna försummat sitt försvar, därför att de litat på att Nationernas förbund skulle hjälpa dem ur svårigheterna, och att de därför kunde hålla sig till det.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.) Härvidlag har emellertid förbundet visat sig fullständigt maktlöst. Resultatet har icke blivit plus minus noll utan i mycket hög grad minus. Nu är det givetvis önskvärt, att förbundets sociala och hygieniska strävanden skola fortgå, men ett så oerhört högt belopp, varmed samtliga stater bidraga till Nationernas förbund, skulle kunna direkt användas just för dessa ändamål med mycket bättre resultat. Det är ju en fantastisk utgiftssumma, som förbundet rör sig med. Det har skaffat sig ett permanent kansli av sådana mått, att man icke blott här i riksdagen utan även i andra parlament framställt allvarliga anmärkningar däremot. Det har under den gångna tiden varit en för de olika staterna något dyrbar umgängesform för framstående politici. Förbundet har kanske gjort någon nytta genom att föra tillsammans folk, som eljest icke skulle träffas, varigenom det eventuellt bidragit till en utjämning av motsättningarna, men det har varit en mycket dyrbar räkning för den samvaron. Även den skulle kunnat ske med betydligt mindre utgifter. Det är kanske icke så egendomligt, men det är anmärkningsvärt, huru den opposition, som 1920 eller 1921, när förbundet kom till, gick in för avslag, fått rätt till punkt och pricka i fråga efter fråga, sådan utvecklingen varit. Om man undantager den sociala verksamheten, ha farhågorna i samtliga fall visat sig riktiga.

Nu föreligger det ledsamma förhållandet, att vi äro bundna av en överenskommelse med Nationernas förbund med två års uppsägningstid, och innan medlemskapet blivit uppsagt och två år förlupit, äro vi juridiskt bundna vid de åtaganden, som vi gjort, vare sig förbundet för sitt vidkommande lyckats eller icke. Därför anser jag, herr talman, för min del, att det vore önskvärt, att den tidpunkten icke skjutes för långt fram, då vi fatta ett avgörande beslut om utträde ur det nuvarande Nationernas förbund för att gärna efter prövning ge stöd åt förbundet på de områden, där det visat sig fungera till någon nytta, utan att ha politiska förpliktelser, som faktiskt i detta ögonblick påvila varje stat, som tillhör Nationernas förbund, och som kunna komma att utkrävas av vårt land i former och på ett sätt, där vi icke mäktat säga nej utan få finna oss i det, därför att vi äro juridiskt bundna.

Det är av den anledningen, herr talman, som jag för min del vill yrka avslag på detta anslag såsom uttryck för en önskan, att vi skola komma ifrån detta förhållande till Nationernas förbund och ju förr dess hellre gärna gå in i detsamma i en förbättrad, förnyad och förnygrad form men utan några politiska risker för oss.

Herr Törnkvist: Herr talman! Det är en stor summa, dessa 475,000 kronor — det har min kamrat på Blekingebänken rätt uti. Då ett utskott skall behandla ett förslag från Kungl. Maj:t om en penninganvisning, är det emellertid av utomordentlig vikt, huruvida där föreligger något annat förslag än det Kungl. Maj:t framlagt. När icke någon av riksdagens 380 ledamöter väckt en motion i denna fråga utan vi allenast fått den kungl. propositionen, kan man med full rätt anse, att det med hänsyn till föreliggande förhållanden torde råda en ganska samlad mening om att man icke bör rubba på detta anslag. Det är nog så, att varje utskott resonerar på det sättet, när man förgäves söker efter en meningsskiljaktighet från riksdagens sida.

Vidare vill jag säga, att detta förslag så till vida grundar sig på en minskning i utgifterna för Nationernas förbund, att dessa 21 miljoner schweiziska francs representera allenast 66.6 procent av förbundets utgifter under år 1939. Man har sålunda genom besparingsåtgärder åstadkommit en nedsättning i utgifterna med 33.4 procent, och det är denna nedsatta summa, som nu presenteras i siffran 21,451,408 schweiz. francs. Detta spelar naturligtvis roll

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
vid bedömandet, huru detta belopp fördelats på de olika staterna och varför denna nedsättning icke kommit Sverige tillgodo med högre procent än 16.6 procent. Det är naturligtvis dels en bokföringsfråga och dels *skuldfrågor*, beroende därpå, att en del stater betala sin andel och en del icke betala o. s. v.

Såsom det redan sagts av dem, som hittills haft ordet i denna debatt, kunna vi icke komma ifrån denna utgift förr än två år efter det att vårt avtal med förbundet uppsagts och vi sålunda kunna bli lösta från våra förpliktelser till förbundet. Då är det ganska meningslöst, när man icke motionerat och icke gjort något yrkande, som konnat behandlas i det givna sammanhanget, att göra någon speciell opinionsyttring utanför de orationer, som man möjligen kan ha lust att lämna i kammaren.

Jag skall icke och vill icke, herr talman, på något sätt fresta till en utrikespolitisk debatt, men jag svarar tvärt, att om vederbörande upprätthållit Versaillesfreden, hade vi stått oss bättre. Så ligger nu detta spörsmål till. Men den allmänt humanitära tilltron till att vildjuret blir människa gjorde, att man släppte efter på förpliktelsen att upprätthålla ordning med makt, något som man aldrig kommer ifrån och som det nuvarande läget övertygat oss om. Jag vill icke ge mer än detta svar. Jag tror icke — och det vill jag sluta med — att vi för närvarande böra lamentera något särskilt vare sig om det ena eller det andra. Andra makter och faktorer bestämma världens blivande utveckling, och vi få väl hoppas, att det blir klart, innan vi förmå lösgöra oss från det nuvarande Nationernas förbund. Innan vi sålunda komma ifrån att betala årskvoten, skola vi hoppas, att de, som få makten i den världskamp, som nu utspelas, klara upp saken, så att vi komma ifrån detta elände.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Flyg: Herr talman! Senare på riksdagens arbetschema kommer frågan om Nationernas förbund och Sveriges medlemskap i detsamma upp, och det finns således ingen anledning — vilket också sagts från olika håll — att i dag gå in på någon debatt om organisationen såsom sådan. Jag begärde emellertid närmast ordet på denna punkt på grund av herr Holmgrens anförande och vill uttala den förhoppningen, att herr Holmgrens ståndpunkt måtte varda bestående, tills frågan om Sveriges medlemskap i Nationernas förbund längre fram under riksdagen kommer till behandling, samt att herr Holmgrens ståndpunkt av i dag också uttrycker högerpartiets mening på denna punkt. Herr Holmgren skakar på huvudet. Jag beklagar alltså, att högern icke kommit så långt, att det finns en ståndpunkt, som svarar mot sunda förnufts krav.

Beträffande herr Törnkvist vill jag säga, att alldenstund en motion om utträde ur Nationernas förbund föreligger, har motionsvis framförts — i varje fall i indirekt form — också ett avslagsyrkande på det anslag, som det här är fråga om. Att den motionen behandlas av ett annat utskott, må vara hänt. Det är emellertid ett faktum, att vad statsutskottet här på framställning från regeringen föreslår, är ingenting annat än att Sverige i nuvarande situation skall kasta bort en halv miljon kronor, d. v. s. om medlen anslås och skickas till Genève.

När fröken Hesselgren, som jag respekterar för hennes trohet mot den ungdomskärlek — höll jag på att säga — som Nationernas förbund givetvis torde vara för en folktoppartist, säger, att hon i dag är medveten om att den politiska organisationen är död, medan den sociala organisationen lever, innebär detta ingenting nytt för dagen. Slutsatsen av detta är alltså, att förbundet är en företeelse till hälften levande och till hälften död. Men kan det, fröken Hesselgren, vara värt en halv miljon kronor att tillhöra en dylik företeelse? Jag

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.) finner för mitt vidkommande att även de anföranden, som hållits från Nationernas förbunds-vänligt håll, ge all anledning till att man betänker sig på denna punkt. Dessutom visar ju all denna argumentation rörande Nationernas förbund, hur förfärligt högt i det blå svensk politik i denna punkt har varit under flydda år. Ty vad är Nationernas förbund i dag? Det är vad det naturligen måste vara. Det är vad man kunde förutse, att det skulle vara från det ögonblick det skapades. Det är detta, som är det stora misstaget. Vad finns för anledning för oss att, medan krigets allvar trummar på det svenska landets fönster, uppehålla illusionerna kring detta förbund?

Jag vill gärna gå med på att föra över dessa medel till det under nästföljande punkt upptagna anslaget till bestridande av kostnaderna för Sveriges deltagande i internationella konferenser. Där ha fröken Hesselgren och vi alla andra en form av det naturliga slaget för en internationell samverkan, som ingen har något att invända emot. Men att betala ut en fast medlemsavgift till en speciell organisation, som totalt misslyckats, som visat sig vara ett stort bedrägeri, och vari medlemskapet innebär ofrånkomliga risker, det betyder, att vi äro trogna och stå kvar vid de förpliktelser, som medlemskapet innebär. Detta är det allvarliga i denna fråga, och jag förenar mig, herr talman, i det avslagsyrkande, som här framställts.

Herr **Holmgren**, som nu för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag vill blott meddela herr Flyg att, när jag yttrade mig här i kammaren, uttalade jag endast min egen mening och hade varken någon rätt eller skyldighet att tala å mitt partis vägnar — framför allt ingen rätt.

Vidare yttrade:

Herr **Vougt**: Herr talman! Det kan nog vara sant, att det är onödigt att taga upp en debatt om Nationernas förbund och vårt medlemskap däri vid detta tillfälle, eftersom vi sannolikt någon gång under våren få tillfälle att debattera frågan, när herr Flygs motion skall behandlas, men vi ha kanske nu bättre tid på oss än senare. Dessutom är det ju så, att när man blåser sådana signaler, som herr Holmgren nyss gjorde, får man ovillkorligen en gammal stridshäst med i galoppen. Jag måste i första hand säga, att om hans yrkande blott skulle vara en demonstration, var jag i varje öde oense med herr Holmgren. Om han tillåter mig säga min mening, så tycker jag, att det var ett ganska kortsynt bedömande av denna viktiga sak.

Jag är också oense med honom, såsom herr Törnkvist sade sig vara, när det gäller Versaillesfreden. Den var icke blott orättvis, herr Holmgren, utan den förenade betydande drag av orättfärdighet med betydande drag av rättfärdighet. Jag skall be att få erinra herr Holmgren om att före 1914 levde i Europas mitt, alltså i Centraleuropa — bortsett från de baltiska länderna och Finland — 45 miljoner människor såsom minoriteter, d. v. s. inom statsgränser, där de icke hade full självbestämmanderätt, där de icke fingo tala sitt eget språk och där de icke fingo ha sin egen kultur. Versaillesfreden — när jag använder det uttrycket, innebär det naturligtvis en förenkling, därför att frederna efter världskriget undertecknades icke allesammans i Versailles utan i olika förstäder till Paris — befriade 23 miljoner människor från minoritetstrycket. Befrielsen blev alltså icke fullständig. En del blev kvar inom de gamla gränserna, vilket väl berodde därpå, att i detta Europa, som översköljts av så många folkvandringar, ha människorna kommit att bo såsom enklaver djupt inne i andra statsbildningar. Därtill kommo nya minoriteter, vilka med sina problem sysselsatt världen under de senaste åren. Versaillesfreden kunde

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
således icke ge full rättvisa på den punkten, men den gick ett bra stycke på väg mot rättvisa. Jämför förhållandena i Europa nu! Gör man det, blir man benägen att med herr Törnkvist säga, att om Nationernas förbund förmått bevara freden enligt de riktlinjer, som det då fick, hade det varit bättre ställt. Vid sidan av detta gjorde sedan fredsverket betydande psykologiska misstag, ekonomiska misstag och framför allt en hel serie politiska missgrepp, när det gällde behandlingen av de besegrade staterna. Det vill jag icke ett ögonblick bestrida.

När nu herr Holmgren säger, att Nationernas förbund genom efterkrigsårens politik blivit ett instrument för bevarande av en fred, som han betraktar såsom orättfärdig, så är det väl en akt av rimlig rättvisa att säga, att detta beror icke på det kollektivum, som vi kalla Nationernas förbund, och behöver icke i och för sig leda till en dom över det, utan det beror därpå, att stormakternas politik fått dominera, och kanske också på, att de små staterna icke kunnat göra en tillräckligt stark insats.

Nu råkade det att i denna debatt som i många andra foga sig på det viset, att herr Lithander, min ärade styrelsekamrat i en annan form för internationell samverkan, nämligen den interparlamentariska unionens svenska grupp, just slår ihjäl de argument, som herr Holmgren använt. Herr Holmgren vill, att vi skola lämna Nationernas förbund, som är fullständigt betydelselöst. Herr Lithander vill visserligen också, att vi skola lämna detta förbund på grund av dess betydelselöshet, men han kan ändå icke låta bli att i slutet av sitt anförande komma med det gamla argumentet, att Nationernas förbund betecknar en maktkoncentration av ett så ohyggligt slag, att förbundet med all sin maktlöshet skall kunna, medan kriget blossar upp runt om i Europa, en vacker dag tvinga Sverige in i krig mot dess vilja. Herr Lithander slutade med att säga, att han gärna kunde tänka sig att vara med i Nationernas förbund, om det kunde ske utan några politiska risker. Detta är ganska egendomligt. För närvarande finns här i Sverige en mycket stark opinion för att vi skola taga oerhört stora risker för ett annat land, alltså söka förverkliga en partiell kollektiv trygghet, för vilken vi icke givit någon utfästelse i annan mån än den, som följt av vårt medlemskap i Nationernas förbund, som självt måst uppge sin uppgift. Jag förstår mycket väl, att dessa saker kanske icke för allmänheten te sig som så nära förenade, men jag måste i alla fall säga, att om man väljer en något så när konsekvent linje, borde man för närvarande inse, att vi icke kunna i en värld, där vi få bevittna sådana explosioner som den nuvarande, ens i framtiden tänka oss en internationell rättsordning med ett organ, som icke för alla innebär vissa politiska risker.

Jag tillåter mig också säga till herr Lithander, att det är fullkomligt felaktigt, när han påstår, att de, som år 1920 varnade för Sveriges inträde i Nationernas förbund, ha fått rätt. Deras argument var nämligen just det, som herr Lithander nyss snuddade vid, nämligen att Nationernas förbund skulle komma att driva de små staterna in i kriget. Vi andra ha vid olika tillfällen hävdad, att detta icke komme att ske, därför att en internationell rättsordning komme, så snart upprustningen satte in och de stora staterna skaffade sig väldiga vapenarsenaler och förberedde krig mot varandra, att brytas sönder i den mån den sökte hindra kriget. Det är detta, som vi nu ha bevittnat.

Jag kommer så över till frågan, huruvida Nationernas förbund verkligen är så värdelöst. Jag understryker de synpunkter, som nyss framfördes av fröken Hesselgren, men jag skulle vilja tillägga något däröver. Hela världen långt för närvarande efter fred. Kriget har stagnerat, i varje fall det stora kriget. De små ländernas läge är oerhört kritiskt. Varje svensk medborgare

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
liksom snart sagt varje annan medborgare i ett litet land i Europa spörjer sig, hur länge de små länderna skola kunna bevara sin trygghet, hur länge de kunna bevara sin fred. Det finns inga tecken, som tyda på en samförstånds-fred i Europa, och det finns knappast förhoppningar om ett initiativ, som skulle kunna sammanföra parterna. Vi måste därför frukta, att det stagnerade kriget, kriget som har frusit inne, fram emot våren bryter ut på allvar. Det blir en kamp för livet, en kamp som kan sluta — det är i varje fall en av möjligheterna — med ett fruktansvärt nederlag för endera av de stridande parterna. Vårt bekymmer kommer då att bli att få en annan fred än en fred, som skulle likna den nu så ofta utdömda Versaillesfreden. Vårt bekymmer kommer då att bli att få till stånd en rättvis fred, en fred som tar hänsyn till icke blott politiska rättvisa krav utan också till sociala och ekonomiska faktorer, en fred som kan bli något att bygga på för framtiden. Tro herrarna, att det saknar betydelse, om vi då ha ett sådant organ som Nationernas förbund, dit den svenska utrikesministern och andra utrikesministrar kunna fara för att säga ifrån vad de små folken tänka? Vilja herrarna helt utesluta möjligheten att detta forum för internationell diskussion kommer att få en betydelse, som kan bli aktningvärd? Jag skulle tro, att för den chansen skulle man kunna satsa den halva miljon, som det här gäller.

Nu säger herr Holmgren, att han mycket hellre skulle se, att dessa 21 miljoner guldfrancs ginge till jaktplan för Finland. Jag unnar Finland många gånger 21 miljoner till jaktplan, men jag måste säga, att det finns pengar, som användas på annat sätt ute i världen, som bättre skulle kunna tagas i anspråk för den uppgiften. Jag skulle tro, att dessa 21 miljoner guldfrancs, herr Holmgren, endast äro en liten bråkdel av den summa, som varje stormakt anslår per vecka för att hålla sin armé på krigsfot och för sina rustningar. Skulle man möjligen kunna tänka sig att få pengar därifrån? Om man kan tänka sig detta, det är en sak, som ligger utanför mitt bedömande. Jag föreställer mig emellertid, att den slant, som vi nu diskutera, icke är den, som ligger närmast till hands.

För övrigt behagar kanske herr Holmgren erinra sig, att vårt överfallna broderland Finland såsom sin första åtgärd vände sig till Nationernas förbund och att Nationernas förbund i anledning därav gjorde ett uttalande, som innebar en vädjan till alla stater att skänka Finland hjälp. Vi ha ofta, när vi diskuterat dessa saker, talat om den nordiska synpunkten på frågan. Kanske herr Holmgren vill låta minnet gå två år tillbaka i tiden, när den svenska utrikesledningen i Genève anmälde vår beslutenhet att hädanefter endast respektera bestämmelserna i Nationernas förbunds akts paragrafer efter vårt eget bedömande. Den gången förefanns en icke obetydlig nyans, herr Holmgren, mellan vår ståndpunkt och den finska. Finland befarade nämligen, att det en dag kunde komma i det läge, i vilket det nu står, och därför skulle man försöka lyfta upp frågan åtminstone till ett så pass högt plan, som det nordiska samarbetet betecknar.

Jag kan till sist icke förstå, hur en gammal statsutskottsledamot som herr Holmgren, även om han icke nu är ledamot av statsutskottet, kan föra ett sådant resonemang, som han gör. Hans ståndpunkt innebär ju, att man skulle rösta emot detta anslag, fastän man vet, att det måste utbetalas, eftersom man icke kan upphöra med att betala förrän två år efter det Sverige anmält sitt utträde ur Nationernas förbund. Det är väl ändå så, att svensk internationell politik över huvud taget alltid har gått ut på att fylla våra förpliktelser efter bokstaven. För min del tror jag, att detta är det enda riktiga även i detta fall liksom sedermera även att avslå den okynnesmotion, som herr Flyg har väckt.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

Herr Råstock: Herr talman! Jag ämnar icke göra något särskilt inlägg utan vill endast konstatera, att mitt hjärta är med i vad herr Vougt har sagt. Jag begärde ordet för att anlägga gemene mans syn på dessa ting. I egenskap av gammal fackföreningsmänniska frågar jag på vilka vägar man skall kunna nå fram till en större och bättre organisation. Skall man resonera på samma sätt som — förlåt uttrycket — gulingarna gjorde i början på detta sekel, att de göra ingenting, de kan ingenting göra och därför gå vi och vill icke vara med i ert stora förbund? Såvitt jag förstår föra herrarna här samma resonemang. Hur skulle det ha gått, om arbetarklassen och numera även bondeklassen skulle ha tillämpat samma principer, därför att vi icke ögonblickligen vunnit det mål, som vi satt oss före? Jag skulle vilja uppmana både de gamla fackföreningsmänniskorna i denna kammare och de nya fackföreningsmänniskorna inom bondeorganisationerna att tänka på den lilla synpunkt, som jag nu har fört fram.

I övrigt skulle det kunna vara en del ytterligare att säga, men jag skall avstå därifrån. Herr Vougt gjorde sin sak så bra, att jag icke kan göra annat än instämma i vad han yttrade.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att göra det påpekandet, att vi äro rättsligt bundna att betala detta bidrag. Vi kunna icke gå ut ur Nationernas förbund förrän efter två år. De herrar, som nu yrka på att vi skola vägra att bevilja denna summa, yrka alltså i själva verket på att vi skola svika en påtagen internationell förpliktelse.

Herr Lithander: Herr talman! Herr Vougt slutade sitt anförande med att säga, att det är gammal god svensk sed att fullgöra sina internationella förpliktelser och vad man utfäst sig att göra. Jag menar, att det är just därför, som det innebär en fara för oss att ha påtagit oss § 16 i förbundsakten, som ålägger oss förpliktelser i avseende å sanktioner, vilka kunna föra oss in i krigiska förvecklingar, som vi eljest kunna undgå. Det är där, som den stora faran ligger. Det räcker icke med en förklaring från ledande håll i Sverige, att vi icke anse oss vara bundna av denna förpliktelse för framtiden. Vi äro i alla fall juridiskt bundna av den, och det är därför, som jag har framhållit faran av att tillhöra Nationernas förbund.

När herr Vougt erinrade om 1920, så vill jag säga, att jag minns, att jag för min del vid det tillfället yttrade till protokollet här i kammaren, att vi kunna genom detta medlemskap komma i det läget, att våra åtgöranden bestämmas av personer, som icke äro svenska, icke känna svenskt och icke förstå svenskt sinnelag. Detta var i varje fall innebörden i de ord, som finnas i protokollet.

Vad beträffar att jag skulle ha sagt, att jag ville, att Sverige skulle gå in i ett fortsatt Nationernas förbund, förefaller det, som om den ärade talaren icke riktigt hörde på vad jag yttrade. Det händer ju icke så sällan i denna andra kammare. Jag yttrade, att det är det politiska Nationernas förbund, som innebär en fara för oss genom de förpliktelser, som ett medlemskap medför, och att vi därför böra gå ut ur det gamla förbundet, men att vi gärna kunna gå in i ett nytt och omändrat förbund. Jag har för övrigt ingenting emot att helt enkelt kasta namnet Nationernas förbund och i stället kalla det exempelvis Föreningen för välgörenhetens ordnande i Europa eller i världen. Det skulle markera en tydlig skillnad gentemot det gamla förbundet. Det är ju endast i sådant avseende, som förbundet har visat sig kunna fungera.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

Herr Vougt ansåg, att vi borde betala ut en halv miljon kronor för att utrikesministrarna skola få tillfälle att råkas. De kunna dock råkas för en avsevärt mindre penning och mycket oftare — så ofta de vilja — utan att detta liksom nu skall vara förbundet med politiska risker. Det är dessa risker, som jag vill komma ifrån.

Nationernas förbund har dock på ett katastrofalt sätt uraktlåtit att fullgöra den funktion, för vilken det har tillkommit. Annars och åtminstone inom affärsvärlden brukar det ju vara så, att man vill se vissa prestanda för de utgifter, som man påtager sig. Jag tror för min del, att om Sverige under dessa två år uraktlåte att betala denna halva miljon, så finge nog Nationernas förbund ganska svårt att kunna juridiskt påvisa, att vi äro skyldiga att göra det. Jag tror icke, att det skulle skada, om man gav förbundet denna lilla erinran genom att säga, att eftersom ni icke äro vad ni skola vara och vi icke ha fått valuta för våra pengar, så upphöra vi med vårt bidrag. Jag vidhåller därför också det avslagsyrkande, som jag nyss framställde.

Till sist vill jag, och det var egentligen därför som jag begärde ordet, säga, att visserligen har herr Holmgren icke talat å högerns vägnar och visserligen står hans motivering för hans egen räkning, men i avseende å hans avslagsyrkande och i avseende å den uppfattning, som genomdade hans anförande, nämligen att Sverige bör gå ut ur Nationernas förbund och att det icke är bra för vårt land att det tillhör förbundet, har han sägerligen många inom högern med sig. Flera ledamöter ha redan talat med mig, som tycka, att han har rätt på den punkten. Herr Holmgren står därför ingalunda ensam i sin uppfattning.

Herr Vougt erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det är kanske egentligen onödigt att replikera herr Lithander, ty jag kan icke finna, att herr Lithander i någon högre grad bemötte de argument, som jag nyss framförde. När jag sade, att det varit en styrka i Sveriges politik att söka fylla sina förpliktelser efter bokstaven, så strider detta icke heller emot vårt tillvägagångssätt för två år sedan, när vi meddelade i Genève, att vi hädanefter komma att uppfatta bokstaven i Nationernas förbunds paragrafer på ett annat sätt än vi tidigare ha gjort. Huruvida detta var så lyckligt eller icke kan man ju lämna därhän, men på den punkten vill jag icke nu taga upp någon debatt.

Härefter yttrade:

Herr Flyg: Herr talman! Jag skall endast yttra några ord till herr Vougt. Först vill jag uttala ett tack till utrikesutskottets talesmans — jag förmodar på utskottets vägnar — avgivna besked, att min motion om Sveriges medlemskap i Nationernas förbund först kommer upp till behandling någon gång på vårsidan. När utskottets talesman anser, att min motion i år är en okynnesmotion, leder detta för mitt vidkommande enbart till den slutsatsen, att talesmannen i fråga icke har nämnvärt påverkats av händelsernas utveckling i världen utan står kvar på den hopplösa och ansvarslösa politiska ståndpunkt i utrikespolitiskt avseende, som han med framgång och bravur och med tur har företrätt under en följd av år. Man har därvidlag endast att uttala den förhoppningen, att turen må vara herr Vougt bevågen även i fortsättningen, så att han icke får något positivt inflytande i högre grad på svensk utrikespolitik än vad han tidigare har haft. Risker är ju i dag mindre på grund av vissa på höstkanten inträdda händelser.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

Därefter ber jag, och det är anledningen till att jag begärde ordet, att få fästa kammarens uppmärksamhet vid en märklig deklaration av tvenne representanter för det största partiet i Sveriges riksdag. Det har sagts av herr Törnkvist, och herr Vougt har närmare utvecklade de Törnkvistska synpunkterna, att det är beklagligt, att Nationernas förbund icke varit så starkt, att det kunnat bevara och upprätthålla Versaillesfreden. Herr Vougt, den mera diplomatiskt utvecklade av de två herrarna, förstod, att detta får nog icke stå utan tillägg och förklaringar, och därför sade han, att Versaillesfreden var icke blott något orättfärdigt, utan den var också i lika hög grad något rättfärdigt. Därefter gav han oss en liten bild av vari det rättfärdiga skulle bestå. Det bestod däri, sade han, att Versaillesfreden befriade 23 miljoner människor i Europa, om jag nu minns siffran rätt. Jag förmodar, att herr Vougt bland dessa 23 miljoner befriade människor också räknar in de befolkningar, som inrymdes i det land, som vi sedan Versaillesfredens dagar ha lärt känna under namnet Tjeckoslovakien och vars bittra öde vi för något år sedan upplevde. Varför »befriades» dessa 23 miljoner människor, herr Vougt? Vill ni inför denna kammare påstå, att det skedde på grund av rättfärdighetskänslor hos Versaillesfredens bestämmande män? Nej, det var i eget egoistiskt intresse, som de byggde upp denna vaktpost på andra sidan det land, som då var besekrat. Versaillesfredens enda syfte och mening var, att det land och det folk, som gjort upp räkningen med den regim, som för dess vidkommande var ansvarig för kriget, skulle hållas nere och aldrig få tillfälle att räta sin rygg och resa sitt huvud. Det var Versaillesfredens innersta mening, och det rättfärdighetskomplex, som ni, herr Vougt, i dag står och skrävar om, bestod i att man upprättade en vaktpost, som man sedan i det ögonblick, då man ansåg det med sina intressen förenligt, också lika hänsynslöst utan varje som helst tanke på rättfärdighet likviderade, förintade och styckade. Man satt vid förhandlingsbordet i München och rispade i offrets hud de rispor, efter vilka styckningsmästaren sedan skulle föra sin slaktarkniv. Sedan kommer en socialdemokrat i nådens år 1940 i Sveriges riksdag och talar om detta såsom ett bevis på en rättfärdighet, som finns i Versaillesfreden.

Men det är inte därför, herr talman, som man blir upprörd, utan det beror på någonting annat. Vi skola alltså vara med i Nationernas förbund i den förhoppningen — herr Vougt ger oss anvisning i det fallet — att när detta krig är slut, skall Versaillesfreden återupprättas, förmodligen icke bara i sin ursprungliga form utan i en ännu vedervärdigare form. Det vill säga, att nu skall definitivt avgöras, att det är folkförbundsmakterna, rättfärdighetens England och dess lilla vasallsyster Frankrike, som evigt skola vara bestämmande i Europa, och därför skola vi icke nu uppsäga medlemskapet i Nationernas förbund. Vi skola stanna kvar i förbundet, och det är att väcka en okynnesmotion, då man yrkar, att vi skola utträda.

Herr Vougt frågar, hur herrarna i kammaren — han glömde bort damerna, och därav förstår man hur verkligt tagen han var av sin framställning — kunna tänka sig, att det skall kunna bli en fred, om icke Nationernas förbund finnes till. Detta är en representant för utrikesutskottet, en framstående representant för utrikespolitiskt vetande i det största partiet i Sveriges riksdag, som tror, att Nationernas förbund av i dag kommer att få något inflytande på ett fredsslut efter det krig som nu börjat.

Herr Holmbäck säger, att efter två år kunna vi utträda ur Nationernas förbund. Troligen, professor Holmbäck, är det så, att efter två år finns det icke något Nationernas förbund kvar att utträda ur. De där juridiska synpunkterna på problemet äro nog för all del riktiga, men vi få dock betrakta dem som tämligen menlösa spekulationer.

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)

Ja, herr talman, jag skall icke taga upp någon debatt i sakfrågan här i dag. Och jag ber kammaren om ursäkt för att jag kanske för länge har sysslat med herr Vougt. Men karlen är själv skuld till att jag nödgades göra det. Jag anser, att det fanns anledning att spika upp en företeelse som herr Vougt inför offentligheten så högt upp som möjligt. Jag hoppas även, att han bara representerar sig själv och icke det stora parti, vari han fortfarande, märkvärdigt nog, har medlemskap.

Herr Paulsen: Herr talman! Alla tyckas vara överens om att Nationernas förbund, när det gäller den politiska verksamheten, har misslyckats och är maktlöst. Man frågar sig då: kan det finnas anledning att tillhöra ett förbund, som på detta sätt har misslyckats? Den frågan kan man onekligen ha rätt att göra sig. Fröken Hesselgren säger nu, att Nationernas förbund har visserligen misslyckats politiskt, men i kulturellt, socialt och humanitärt avseende har det icke misslyckats. Uppriktigt sagt vet jag icke i vad mån Nationernas förbund har lyckats i dessa avseenden. Men man kan ju betala sådant för dyrt, och det är fråga om man icke gjort och gör det i detta fallet.

Herr Vougt säger, att man icke kan tillhöra någon internationell rättsordning utan att det medför vissa risker, och detta ger jag honom fullkomligt rätt i. Men så säger herr Vougt, att när kriget en gång är slut — och det är klart, att det måste taga slut någon gång — då skulle det vara nyttigt att ha en institution som Nationernas förbund, där de små staternas utrikesministrar skulle kunna framföra dessa staters synpunkter. Jag undrar om det där i själva verket betyder någonting. Jag tror icke, att de stora staterna höra på vad de små staternas utrikesministrar ha att säga, och om de verkligen höra på, tror jag att de icke bry sig om det.

Herr Råstock undrar, vilka vägar man skall gå för att nå målet. Ja, det kan man ha lov att undra, ty för att nå målet måste man ju ha en väg att gå. De herrar ha naturligtvis rätt, som säga, att något förbund måste vi ha. Men sådant som Nationernas förbund nu är, är det omöjligt att ha det kvar. Den enda möjligheten skulle i så fall vara att Nationernas förbund ombildades till något som jag skulle vilja kalla Europas Förenade stater, efter amerikanskt mönster. Om man komme dithän, skulle väl de förödande krig, som nu pågå i Europa, vara borta. Och det är min mening, att det måste komma dithän en gång. Var säker om, att när en gång Japan — vare sig med ondo eller godo — lyckats tilltvinga sig Kinas vänskap, när Indien lösgjort sig från England och när de färgade människoraserna skola börja utöva repressalier mot de vita för allt det lidande de vita tillfogat dem, då är det gott om Europas stater kunna hålla ihop. Annars, Gud nåde oss!

Herr Staxäng: Herr talman! Jag skall endast be att få meddela, att jag kommer att ansluta mig till dem som yrka avslag på detta anslag till Nationernas förbund.

Herr Törnkvist: Herr talman! Herr Flyg gav mig anledning att säga ett par ord till.

Jag hade icke trott, att denna fråga skulle föranleda någon debatt i dag. Frågan om vår ställning till Nationernas förbund kommer ju, enligt vad som upplysts, upp till debatt när utrikesutskottet kommer med sitt betänkande. Jag kunde emellertid icke heller denna gång låta herr Flygs speciella resonemang stå oemotsagt. Jag har alltid beundrat herr Flyg för hans strävan att specialisera sig på detta den högre diplomatiens område. Under de många år jag haft uppdraget att tala om anslagen under tredje huvudtiteln har jag

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
icke kunnat undgå att hysa denna beundran för herr Flyg. Det är icke så lätt att utifrån periferien hugga in och söka svaga punkter för att så småningom kunna göra sig gällande på sakliga grunder. Man måste ju undan för undan misslyckas, och i den mån man misslyckas blir man häftig, ja, kanske kommer man till och med i det läge, då man blir vild. Och man är väl egentligen vild de stunder, då man avslöjar sådant, som man icke bör avslöja, måhända endast av den anledningen att man vill bli omtalad. Det är klart, att om man skall lyckas på den diplomatiska vädjobanan, får man icke ofta prata bredvid mun, och man får icke alltför ofta hävda, att man har absolut rätt. Jag är säker på att om jag hade varit så förmäten, att jag överhuvud taget velat tävla med herrar Vougt eller Flyg eller Sandler eller någon annan, skulle jag säkerligen ofta ha upptäckt, att det är bäst att hålla sig på fasta marken.

Men så odiplomatisk är jag icke, herr Flyg, att jag godkänner den formulering av mitt yttrande rörande Versailles-freden, som herr Flyg godtyckligt behagade giva. Jag har icke till kammarens protokoll yttrat, att jag beklagade, att Nationernas förbund icke var så starkt, att världsfreden kunde upprätthållas med makt. Jag har sagt till protokollet ordagrant, att jag beklagade, att Versailles-freden icke kunde upprätthållas med makt. Jag har icke hänvisat till någon speciell kombination av enskilda stater, som skulle fylla den uppgiften. Så noggrant vill jag att diplomaten Flyg skall fatta det resonemang, som här föres, att det icke får en falsk innebörd och ställer vederbörande själv i en falsk dager. Det är uppenbarligen en säregen diplomati, som herr Flyg tillämpar.

Jag skall stå fast vid vad jag sagt och icke lägga mig i den utrikespolitiska debatten. Men utan tvivel befinna vi oss där vi nu äro på grund av den tro vi hade på att människorna kommit från vilddjursstadiet. Om vi icke varit så övertygade härom, hade vi nu måhända haft det litet bättre. Det kunde vara frestande, då debatten nu svävat ut, att göra ytterligare någon analogi, men jag skall icke göra det. Jag anser, att min uppgift endast är att försvara anslaget, icke utrikespolitiken.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Det är fullständigt onödigt att söka utfundera, hur många representanter för högern som stå bakom herrar Holmgren och Lithander och hur många som stå bakom de högermän inom statsutskottet, som förorda detta anslag, eller, för att taga ett annat parti, hur många som biträda herr Törnkvists respektive herr Paulsens mening. Anledningen till att jag för min del ansett mig kunna vara med om detta anslag, oaktat Nationernas förbund varit en lika stor besvikelse för dem, vilka röstade för vårt inträde i detsamma — till vilka jag hörde — som för dem som röstade emot, är den, att man väl ändå har rätt att hoppas på och kanske även skyldighet att bidra till att detta nu svaga förbund, då kriget lider mot sitt slut och man skall försöka ordna upp förhållandena i världen, blir en faktor, som kan i någon mån bidra till att återförena folken till det samgående och det samarbete, som är nödvändigt, om vi någonsin skola komma till bättre förhållanden.

Herr Flyg bad i sitt senaste anförande kammaren om ursäkt för att han nödgats upptaga denna debatt. Det föreföll mig emellertid som om herr Flyg icke var så särskilt hårdtrugad att upptaga debatten. Emellertid, då herr Flyg yttrar, att de, som nu rösta för att vi skola kvarstå i Nationernas förbund, göra detta i den förhoppningen, att man, då kriget är slut, skall

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.) återupprätta Versailles-freden i om möjligt ännu sämre form, vågar jag påstå, att avsikten är den rakt motsatta. Vi hoppas i stället, att man genom Nationernas förbund möjligen skall kunna komma dithän, att ett återupprättande av Versailles-freden icke kommer till stånd eller i vart fall icke ett fredsslut åstadkommes, där man gör sig skyldig till misstag liknande dem man i Versailles-freden genomförde. Detta, herr talman, är orsaken till, att jag för min del inom utskottet ansett mig kunna biträda detta anslag.

Herr Vougt: Herr talman! Jag tror icke, att det finns någon särskild anledning att be om ursäkt för den här debatten. Jag vill fästa herrarnas och damernas uppmärksamhet på, att vi nyss, vid första punkten av utrikesdepartementets huvudtitel, hade möjlighet att få till stånd en större utrikespolitisk debatt i kammaren. Det säges ute i landet, att det råder mycket missnöje med regeringens politik, och det var åtskilliga, som gingo och väntade på, att de arga kritikerna skulle uppenbara sig. Men det visade sig, att de i varje fall icke vore tillfinnandes i dag här i kammaren. Den debatt, som herr Holmgren framkallade och som nu börjat sträcka ut sig en stund, rör sig ju om ganska livsviktiga ting. Det finns därför ingen anledning att be om ursäkt för att den fortgår, fastän jag ju mycket väl förstår, att herr Flyg behöver be om ursäkt för sig.

Om jag nu tar upp vad som har yttrats från Stockholms länsbank, är det icke för att söka övertyga herr Flyg, utan därför att argumentet ju ändå framföres, vem nu talröret än må vara. Den tanke som framföres är den, att motiven bakom den fred, som slöts efter världskriget, helt skulle diskvalificera resultatet av densamma. Hos segermakterna fanns en naturlig strävan att ge vissa folk i Europa deras nationella frihet. Möjligen hade man den tanken att det därigenom skulle bildas en motvikt gentemot den stat, som obestriddligen enligt fredsverkets ursprungliga klausuler på visst sätt sattes utanför de suveräna staternas krets genom att den berövades rätten att äga ett nationellt försvar. Hela den historia, som sedermera upprullats, har ju haft sin bakgrund i att det löfte som gavs, att denna avvapning av Tyskland — vilken för övrigt av det tyska folket ansågs nödvändig för att bryta ned den gamla kejsrerliga militarismen — skulle följas av en internationell avrustning, icke blivit uppfyllt. Det är detta som är förklaringen till alltsammans. Att det legat vissa strategiska och andra överväganden bakom skapandet av ett fritt Tjeckoslovakien och ett fritt Polen, hindrar icke mig att nu säga, att det är ett faktum, att genom denna fred befriades hälften eller mer än hälften av de människor som tidigare levat i minoritetens förnedring, och jag ber den som är så tvärsäker som herr Flyg i denna punkt att jämföra förhållandena nu med dem som i detta avseende rådde efter världskrigets slut. Jag skall icke polemisera vidare mot herr Flyg. Han sade nyss, att det var orimligt att betala avgifter till en organisation som misslyckats. Hur är det? Betalar icke herr Flyg kontingenter till det socialistiska partiet, och kräver han icke, att andra människor skall göra det också, om de falla på den tanken att inträda i det socialistiska partiet? Gör icke herr Flyg detta med tanke på att denna nu förolyckade organisation en gång i framtiden skall kunna få en betydelse?

Nu går man emellertid från överraskning till överraskning. Här uppträder som representant för den skånska bonden herr Paulsen och förenar sig med dem som ha ett horn i sidan till Nationernas förbund. Jag måste säga, att även herr Paulsen lyckades i viss mån missförstå mig. Jag är icke tvärsäker på att Nationernas förbund i framtiden blir nyttig som plattform för de små nationernas insatser, när det gäller att skapa freden, men jag säger, att det finns en chans för dem, och på den chansen tror jag att svenska folket, mitt

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
i allt sitt oerhörda slöseri med utgifter för vapen, kan offra en halv miljon om året. Jag är icke heller säker på att stora statsmän lyssna till våra utrikesministrar, men jag tror, att det är större utsikt, att de lyssna till dem, om de finnas på den plats där man samspråkar om saker och ting, och plattformen för dessa samspråk utgör för närvarande Nationernas förbund i Genève.

Nu må jag säga, att jag är mycket tveksam i fråga om herr Paulsens långt gående spekulationer om ett Europas förenta stater, där vårt land liksom andra länder skulle avsäga sig en mycket betydande del av sin suveränitet och naturligtvis även finge ikläda sig oerhört betungande politiska risker.

Till slut vill jag säga, herr talman, att jag tycker, att det är rätt egendomligt, att en inom sitt parti så betrodd man som herr Staxäng yrkar avslag på Sveriges gäld till Nationernas förbund vid en tidpunkt, då vårt broderland Finland, för vars sak hela det svenska folkets hjärta blöder, betraktar Nationernas förbund som icke blott ett moraliskt utan också ett materiellt stöd för sin frihetskamp.

Herr Flyg: Herr talman! Bara några ord! Jag vill blott fästa uppmärksamheten vid den upplysning som herr Vougt gav. Jag förmodar, att det återigen var utrikesutskottets talesman som talade. Han sade, att det funnits möjlighet för kammaren att vid behandlingen av första punkten i detta utskottsutlåtande taga upp en utrikespolitisk debatt. Denna första punkt handlar om avlöningar, och utrikesutskottets talesman tillåter alltså eller meddelar, att där äga vi rätt att föra den utrikespolitiska debatt som allmänt önskas. Det är mycket generöst. Jag för mitt vidkommande skulle dock anse det vara mer i överensstämmelse med demokratiens kutym, ordning och praxis, att denna utrikespolitiska debatt inleddes från regeringens sida och att därmed gavs åt den det fundament, som enligt min mening är det enda försvarliga fundamentet för en diskussion i en dylik fråga.

Sedan vill jag, herr talman, säga, att jag här i dag icke har bett om ursäkt för att jag deltagit i denna debatt eller tagit upp en debatt i själva sakfrågan. Herr Vougt missförstod mig, begripligt nog, i detta avseende. Jag bad om ursäkt för att jag sysslat så länge med herr Vougt, och det är ju en helt annan sak. Folk, som genom utvecklingens obarmhärtiga gång så förintats, bör man givetvis icke syssla med. Man kan möjligtvis hysa något litet medlidande med dem men knappast offra så mycket tid på deras argumentation. Jag vill emellertid säga till herr Vougt, att han icke bör sammanblanda sin ståndpunkt ifråga om Nationernas förbund med den stämning för hjälp åt Finland, som i dag existerar i detta land. Varken i Finland eller inom Sveriges gränser finns det någon förnuftig människa, som väntar någon positiv hjälp eller någon hjälp av betydelse för Finlands vidkommande ifrån denna institution. Vi böra alltså, skulle jag tro, i den punkten vara ytterst försiktiga med vad vi säga och icke söka argumentera för ett fortsatt svenskt medlemskap av Nationernas förbund utgående från att våra möjligheter att hjälpa eller vår hjälp som sådan i den finska frågan därigenom skulle bli större eller mindre.

Herr Paulsen: Herr talman! Herr Vougt säger till mig, att utgifterna till ett Europas förenta staters förbund skulle bli oerhört stora. Det har han naturligtvis rätt i, men så stora som utgifterna för närvarande äro till vårt försvar kunna de väl ändå inte bli. Dessutom skulle tryggheten bli mycket, mycket större. Den skulle väl rent av bli hundraprocentig.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan, dels ock på

Ang. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund. (Forts.)
avslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Flyg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 13:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 14—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkten 24, angående bidrag till utgivande av tidskriften »Le Nord».

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Vougt**: Herr talman! Jag ber att få uttala ett tack till statsutskottet för den i stort sett välvilliga behandling som utskottet berett min motion. Utskottet har understrukit det riktiga i den framförda tankegången, även om utskottet av begripliga skäl icke ansett sig kunna anvisa erforderliga medel. Det är klart, att här måste en förhandling mellan de nordiska länderna föregå ett beslut av den svenska riksdagen. Om det har någon beviskraft i detta sammanhang, vill jag nämna, att tidskriften *Le Nord* för närvarande utkommer med ett åt Finland ägnat nummer, som skall bära namnet *Finlandia* och som ansetts giva en så sammanfattande bild av nordiska synpunkter på Finlands problem, att man framställer tidskriften i nordisk språkdräkt.

Jag vill här tillfoga, att utskottet kanske i någon mån försvårat hela denna sak och skärpt kostnadssynpunkten, när utskottet säger, att tidskriftens text-innehåll bör översättas på ett eller flera av de nordiska språken. Det är dock sannolikt så, att de flesta manuskripten till denna tidskrift skrivs på ett av de nordiska språken och att kostnaderna för översättning helt sammanhänga med överflyttande av manuskripten till andra språk. Tryckningen av en upplaga i nordisk språkdräkt behöver alltså sannolikt icke belasta kostnadskontot med några nämnvärda översättningshonorar.

Ang. bidrag till utgivande av tidskriften »Le Nord». (Forts.)

Med detta vill jag uttrycka en förhoppning om att hans excellens utrikesministern skall beakta denna lilla sak. Jag har självfallet intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Törnkvist: Herr talman! Herr Vougt, motionären, yttrade till sist, att utskottet har åstadkommit ett visst försvarande av den framförda planens realiserande. Det förstår jag icke. Motionen var mycket kortfattat skriven, och på grund av att vi icke kunde komma i förbindelse med motionären nödgades vi på en särdeles viktig punkt gissa oss fram till vad det var fråga om. Vi stannade vid den tankegången, att Le Nord skulle presenteras i skandinavisk språkdräkt, och vi tänkte oss då, att vi icke skulle behöva anslå medel för att få originalartiklarna på ett av de nordiska språken översatta till annat språk. Innebörden i vad vi här resonera om är, att vi skulle kunna taga del av denna tidskrifts innehåll på något av de nordiska språken.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25, angående upplysningsarbete för freden.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 25 av tredje huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Upplysningsarbete för freden för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft fem inom första kammaren väckta motioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 17, I: 130, I: 131, I: 132 och I: 133, till Upplysningsarbete för freden för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

Vid punkten hade fogats reservation av herrar Nilsson i Malmö, Bäcklund och Eriksson i Stockholm, vilka ansett, att anslaget bort bibehållas vid sitt nuvarande belopp, 30,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, är denna punkt, som avser upplysningsarbete för freden, den enda punkt i tredje huvudtiteln, där meningsskiljaktighet uppstått inom statsutskottet vid slutbehandlingen av huvudtiteln. Tillsammans med två ledamöter av första kammaren har jag anmält en reservation, och vi reserverar yrka, att anslaget i fråga måtte bibehållas vid sitt nuvarande belopp eller 30,000 kronor.

Jag är fullt medveten om att det i nuvarande läge är nödvändigt att göra besparingar på olika punkter beträffande våra utgifter. Men där besparingarna ur budgetär synpunkt måste spela en mindre roll för statsverket och där besparingarna samtidigt så att säga äventyra den verksamhet, som staten med sitt anslag tidigare velat främja, har jag för min del icke helt kunnat biträda besparingsåtgärderna. Jag finner, att det nu förevarande anslaget just är av sådan natur. Upplysningsarbetet för freden är ju en sak som ligger oss alla, skulle jag tro, varmt om hjärtat. Staten har också ansett, att man bort understödja denna verksamhet de senare åren med ett anslag av 30,000 kronor. Med hjälp av detta anslag har verksamheten kunnat upprätthållas i viss utsträckning. Men förhållandet är det, att när man nu prutar ned anslaget till hälften, såsom statsutskottet föreslår i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag, eller till allenast 15,000 kronor, då måste detta äventyra hela den verksamhet, som upprättats på detta område och som staten tidigare har understött.

Ang. upplysningsarbete för freden.

Ang. upplysningsarbete för freden. (Forts.)

Jag anser icke, att det upplysningsarbete för freden, som staten här understött, på något sätt står i strid med den allmänna känsla av behovet att försvara sig mot övermakten, som besjälar hela vårt folk, men jag anser å andra sidan, att det skulle vara oklokt att förstumma de röster, som tala om freden och som tala om freden som den högsta mänskliga livsformen i den tid av barbari som vi nu genomleva. Det är därför, herr talman, som jag anser, att staten alltfört bör till denna verksamhet ge samma belopp som tidigare utgått.

Med anförande av denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka, att anslaget under förevarande punkt måtte bestämmas till 30,000 kronor i anslutning till den reservation, som på denna punkt är antecknad till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde fröken *Hesselgren*, fru *Östlund*, fru *Gustafson*, herrar *Gustafsson* i Bogla och *Fredberg*, fröken *Öberg* samt herrar *Norén*, *Sandberg*, *Akerström*, *Nilsson* i Norrlångträsk, *Hage* och *Sundberg*.

Herr Holmgren: Herr talman! Den nu föreliggande punkten står i så pass nära sammanhang med punkt 13, att jag anser mig utan förebringande av någon motivering kunna yrka avslag på den under förevarande punkt gjorda hemställan.

Herr Törnkvist: Herr talman! Utskottet har helt enkelt följt Kungl. Maj:t på denna punkt. Kungl. Maj:t har icke funnit anledning att till ifrågasvarande ändamål för nästkommande budgetår begära samma belopp som utgår under innevarande budgetår. För utskottet var det helt enkelt fråga om huruvida ett initiativ från utskottets sida skulle tagas för att höja upp detta anslag, då utrikesministern och hans kolleger vid granskningen av de äskanden, som framstälts, funnit lämpligt att minska anslagssumman med hälften. Självfallet uttrycker icke utskottets förslag — jag tror säkerligen ej heller departementschefens förslag — någon ovilja mot arbetet för freden. Herr Holmgren yrkar avslag på det hela. Man skall emellertid icke föreställa sig, att läget är sådant, att medan herr Holmgren tar steget fullt ut på en gång, regeringen och utskottet däremot vilja taga det i etapper. Läget är helt enkelt det, att vi icke kunnat finna, att det föreligger några speciella skäl för att frångå Kungl. Maj:ts förslag. De inre organisatoriska förhållandena inom de organisationer, som fått del av detta anslag tidigare och som säkerligen också komma att få det hädanefter, fastän med mindre belopp, få under dessa omständigheter vara vänliga att ordna på bästa möjliga sätt i avvaktan på att tiderna bli annorlunda och att det blir mindre hopplöst för all mänsklig strävan, än vad det nu synes vara.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan; 2:o) bifall till det av herr Eriksson i Stockholm under överläggningen framställda yrkandet; samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förstnämnda propositionen.

Punkterna 26—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna för kapitalinvestering i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22, angående fortsatt anläggning av dubbelspår.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman! Det kanske förefaller egendomligt, att jag begär ordet på denna punkt, som gäller en motion, som har väckts av en Göteborgsrepresentant och i vilken det påyrkas, att det skulle ske en hastigare utbyggnad av dubbelspårsystemet, särskilt på västra stambanan. Men jag skall strax förklara, varför jag kommer att säga några ord. Jag kommer dock icke att göra något yrkande. Jag vill emellertid hänvisa till att orsaken till att denne Göteborgsrepresentant, herr Knut Petersson, här påyrkar ett större anslag till hastigare utbyggnad av dubbelspårsystemet på västra stambanan, är den — som han också framhåller — att man måste överflytta en betydande del av den samfärdsel, som nu försiggår sjöledes runt sydkusten, till landsvägar och järnvägar. Men detta uttalande torde gälla icke blott för den del av landet, som motionären representerar, utan det torde gälla även för stora delar av landet i övrigt, icke minst för Norrland. Alltså, den fråga, som herr Petersson här framför, är en del av ett problem, som berör en betydande del av landet i övrigt, särskilt på östkusten.

Som vi alla veta och som ju också framhålles i motionen, ha möjligheterna att frakta en massa av våra varor till utlandet för att få avsättning för dem ute på världsmarknaden blivit för vissa delar av landet ofantligt minskade därigenom, att man ej kan föra dessa varor genom Östersjön utan måste tänka sig andra utvägar för att få ut dem på världsmarknaden. Detta gäller icke minst träet. Då har uppstått den frågan, som diskuteras i mycket hög grad just nu, huruvida det finnes möjligheter att föra en del av dessa varor järnvägsledes till Narvik, Trondheim eller Göteborg, d. v. s. till västra kusten, och på det sättet få ut dem till sjöhamnar och få avsättning för dem ute i världen. Det är alltså ett mycket stort nationalekonomiskt problem, sammanhängande med kriget och krisfrågan, som motionären här fört fram.

Jag vill uttrycka den förhoppningen, att trots den mindre omfattning, som motionen har, och trots att den avvisats, detta problem i alla fall måtte uppmärksammas av respektive statsråd, icke minst av kommunikationsministern, som nu är här närvarande, samt av statsutskottet, så att avvisandet av denna motion icke får fattas som ett dåligt järtecken för fullföljandet av denna viktiga fråga.

Jag förstår ju, att detta problem har många hakar. Möjligheterna att utföra träet och en del andra varor, exempelvis från Norrland över Narvik, Trondheim eller Göteborg, bero ju bland annat av fraktfrågan. Det är givet att om dessa varor — i stället för att man förut har fört dem på kölar genom Östersjön — nu skola skickas med järnväg på det sätt, som jag nyss antytt, så blir det väl ökade frakter. Då uppstår frågan: Kommer den vara, som

*Ang. fortsatt
anläggning av
dubbelspår.*

Ang. fortsatt anläggning av dubbelspår. (Forts.)
det här gäller, att kunna tåla dessa järnvägsfrakter, sådana de nu äro fastställda? I det avseendet vill jag säga, att om så icke är fallet och om det icke är möjligt att avsätta dessa varor efter den fördyring av desamma, som blir en följd av detta nya transportsätt, så får man väl hoppas, att statsmakterna överväga möjligheterna att sätta ned fraktbeloppen på sådant sätt, att man kan åstadkomma det man syftar till och realisera det önskemål, som man är särskilt intresserad av icke minst i mina bygder.

Jag har velat framföra dessa synpunkter i detta sammanhang, och jag vill alltså bara uttrycka den förhoppningen, att det spörsmål, som här har tagits upp av motionären i en mindre omfattning, blir upptaget till verkligt genomtänkt övervägande i hela sin vidd. Jag är icke alldeles övertygad om att när det gäller en del av dessa tvärbanor, som det här talas om, det skulle bli absolut nödvändigt att bygga dubbelspår. Jag föreställer mig att — även om detta blir förenat med vissa svårigheter — dessa linjer kunna utfrakta ännu mycket mera varor än vad nu sker. Man kan ju tänka sig den möjligheten, som redan finnes vid statsbanorna och som redan tillgripits, att det går ett flertal godsnattåg. Stora delar av dessa linjer äro vissa delar av natten icke upptagna av trafik. Sätter man in flera tåg under natten för frakt av dessa varor, är det kanske möjligt att utan utbyggande av dubbelspår nå det syfte man vill nå.

Ja, herr talman, jag skall icke upptaga tiden längre. Jag har endast velat uttala detta och peka på detta stora spörsmål, som givetvis blir allt mera aktuellt ju längre kriget varar. Om kriget slutar ganska snart, är det väl för mycket att vidtaga åtgärder som dessa i alltför stor utsträckning. Men skulle kriget dröja mycket länge, föreställer jag mig, att det blir fullständigt nödvändigt på ett eller annat sätt för att få avsättning för trä och annat i Norrland och på andra ställen att vidtaga åtgärder av den art, som jag nu har antytt. Jag har för övrigt icke något yrkande att göra.

Herr Råstock: Herr talman! Då herr Hage nu berört en del viktiga synpunkter beträffande möjligheterna för våra järnvägar att taga emot de ökade godskvantiteter, som nu uppkommit på grund av olika omständigheter, begagnar jag gärna tillfället att få säga, att vi givetvis i statsutskottets fjärde avdelning och även i utskottet i dess helhet beaktat dessa synpunkter. Men det är ju så, att man får söka gå fram metodiskt så långt det är möjligt. Vad beträffar statsbanorna veta alla, att vi under många år från båda statsmakterna, regering och riksdag, gjort vad som kunnat göras för att skynda på elektrifieringen av statsbanorna. Det har nämligen visat sig redan de första åren, som vi hade några elektrifierade banlinjer, att transport- och trafikkapaciteten överhuvud taget blir så väsentligt mycket större genom att införa elektrisk drift, att det varit mycket små minoriteter här i kammaren — och i första kammaren också för resten — som velat motsätta sig en fortsatt elektrifiering i raskt tempo. Det har man på den här huvudlinjen Göteborg—Stockholm haft i många år. Men det hindrar ej, att man det oaktat haft sikte på framtiden och att trots detta det kanske blir nödvändigt att få fram de anläggningar, som motionären här begärt, nämligen dubbelspår. Järnvägsstyrelsen har också i det avseendet lagt fram ganska vitt syftande program. Men där har man sagt, att man först vill hava möjligheter till dubbelspårstrafik vid de trafikpunkter, där det är möteståg eller dylik anledning, som gör det mest angeläget att få det. Vidare har man från järnvägsstyrelsen sagt med full rätt, att så länge som statens järnvägar äro ålagda att i största möjliga omfattning förränta det i järnvägarna nedlagda kapitalet, får man gå fram med viss varsamhet härvidlag. Vad be-

Ang. fortsatt anläggning av dubbelspår. (Forts.)

träffar den sidan av saken ha ju olika regeringar beaktat järnvägsstyrelsens synpunkt. Och i de dubbelspårplanläggningar, som gjorts sedan några år tillbaka, har man också samvetsgrant sört för att belastningen på statens järnvägars räntepfiktiga kapital ej skulle bli alltför stor och omöjlig att bära.

Sedan jag har sagt detta, vill jag i likhet med vad herr Hage nu antydde betyga, att vi naturligtvis i statsutskottet — särskilt kanske med hänsyn till de svårigheter beträffande godstransporterna inåt landet, som på grund av krigsförhållandena å ena sidan och de svåra isförhållandena å andra sidan gjort, att Göteborgs hamn varit blockerad så pass lång tid som den varit — hava ett stort intresse för att på alla möjliga sätt öka kapaciteten i fråga om järnvägarnas förmåga att frakta för den stora allmänheten och för landet behövt gods. Men vi ha då stött på det faktum, att det kanske icke räcker med att bara försöka öka ut trafikkapaciteten på befintliga linjer. Vi ha också måst konstatera, att det skulle icke vara så tokigt, ifall man ville begagna flera av västkustens hamnar än endast Göteborg för att taga emot gods, som kommer sjövägen till vårt land. Jag tror mig veta, att man redan nu är i färd med att vidtaga anordningar för, så att säga, en första fördelning i det fallet, så att man skall begagna andra hamnar såsom — för att nämna de minsta först — Varberg och Uddevalla. Därmed är naturligtvis icke något ont sagt om dem, som företrädesvis vilja hava Göteborg som hamn för sina importvaror och för de varor, som de till äventyrs kunna exportera.

Jag vill säga en sak till i detta sammanhang. Vi äro icke så renons på linjer från Göteborg till landet i övrigt som man vid första påseendet kan tycka. Det är mycket möjligt, att jag trampar någon på en ömtålig liktorn genom vad jag nu säger. Men jag brukar inte ha så mycket respekt för en sådan eventualitet, och jag säger det i alla fall. Det skulle i dag hava varit av utomordentligt intresse, ifall vi kunnat i statsbanornas hand disponera icke bara statens järnvägars nuvarande anläggningar utan också den stora trafikled, som går från Göteborg upp till Falun och med utflöde i Ludvika över Stockholm—Västeråsbanan bl. a. till Stockholm. Där ha vi en transportled, som är i stånd att beträffande kapacitet väl hävda sig i konkurrens med vilket annat transportföretag som helst och vars överbyggnad är sådan, att den också tål en mycket tung trafik.

Jag hör, herr talman, herr Lithander begära ordet. Jag talade något om liktornar. Men icke trodde jag, att herr Lithander hade sådana.

Vi ha från Göteborg en annan linje, som går österöver och som också är av mycket stor betydelse. Vi ha Uddevalla—Vänern—Herrljunga järnväg, där det faktiskt är så att jämförelser i fråga om trafikkapacitet mellan den och bergslagsbanan eller statsbanorna icke kunna göras, men där i alla fall med hänsyn till närbelägenheten av en utmärkt hamn det finns vissa möjligheter att underlätta fraktfarten inåt landet.

Vad sedan beträffar det andra spörsmålet, som herr Hage berörde, nämligen att man skulle kunna använda sig av leden från Norge över Trondheim, så är jag ej tillräckligt inne i saken för att våga ha en bestämd mening. Men jag håller före, att innan man kan få fram någon utomordentligt stor trafikkapacitet på den enkelspåriga bana, som finnes där, måste man vidtaga åtskilliga förstärkningsanordningar, i synnerhet på den andra sidan om gränsen. Det vore nog lyckligt, om man kunnat nå fram till en elektrifiering av hela linjen från Östersund och ned till den norska kusten. Emellertid, det är en sak, som det icke tillkommer mig att orera om.

På den punkt, som herr Hage sist tog fram, beträffande fraktlindring, har kanske herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, som nyss bogärde ordet, vissa upplysningar att lämna. Jag vill bara peka på att olika

Ang. fortsatt anläggning av dubbelspår. (Forts.)
regeringar och järnvägsstyrelsen brukat vara nog så påpassliga att hjälpas åt att få fram fraktsatser, som lämpa sig för de särskilda godsslagen, så att de stå i någorlunda rimligt förhållande till varans värde. Men å andra sidan kan jag ej neka mig nöjet — kanske det icke är något egentligt nöje — att göra påpekan det, att under det förra kriget försummade statens järnvägar och staten överhuvud taget att i frakt taga ut ens vad självkostnaden uppgick till. Det betydde, att när statsmakterna sent omsider blevo färdiga med den revision av taxan uppåt, som var en nödvändig följd av penningvärdets fall, då var det för sent. Då var den mesta transporten redan verkställd. Då dalade vi ner i 1922, 1923 och 1924 års kris, som alla veta. Jag tror, att vi måste se på denna sida av saken också. Det finnes i denna kamrars folk, som anser att det kan vara skäl att justera frakttaxorna åt båda hållen.

Herr talman! Med vad jag sagt har jag bara sökt i någon mån bidra till belysningen av det problem, som herr Hage ställt under debatt, och motivera den ståndpunkt utskottet intagit till herr Peterssons motion.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Under urtima riksdagen har tillfälle beretts att pröva frågan om takten av dubbelspårsarbetena, och riksdagen lämnade då utan erinran ett förslag i besparingspropositionen, att av anslaget för innevarande år för dubbelspårsarbeten 250,000 kronor skulle få besparas. De finansiella skäl, som åberopades till stöd för denna framställning från Kungl. Maj:t, måste väl anses kvarstå den dag, som i dag är. Man skulle t. o. m. kunna säga, att de ytterligare ha ökat i styrka. Med hänsyn till det utomordentligt stora kapitalbehov, som föreligger på andra områden, där några besparingsåtgärder icke kunna ifrågasättas, är det ju tydligt, att man måste se till att undvika kapitalutlägg för åtgärder, som det går att uppskjuta.

Jag vill vidare erinra om att de nu pågående dubbelspårsarbetena på sin tid igångsattes icke minst i syfte att bereda sysselsättning för järnvägsarbetare, som hade blivit utan anställning på grund av att inlandsbanan färdigställdes. Jag anser, att man jämväl i fortsättningen får lägga arbetsmarknadssynpunkter på frågan i vilken takt dubbelspårsarbeten skola bedrivas. I dessa arbeten har man en utomordentligt lämplig reserv, som det kan vara bra att ha tillgång till, därest vi skulle komma in i en lågkonjunktur. Åtskilliga tecken tyda emellertid på, att arbetstillgången under det närmaste året kommer att bli jämförelsevis god. Skulle mot förmodan en försämring på arbetsmarknaden inträda, har man ju alltid möjlighet att via beredskapsstaten sätta i gång såväl dubbelspårsarbeten som en hel del andra arbeten i ökat tempo.

En omständighet, som utskottet pekat på och som man också måste taga i betraktande i detta sammanhang, är möjligheten att skaffa fram materiel av olika slag. Redan nu äro industriens möjligheter att få fram järn och en del andra råvaror starkt begränsade. Det gäller närmast att överväga, vilka ändamål det är mest angeläget att tillgodose. Såvitt man kan bedöma, är det för järnvägarna angelägnast att skaffa fram rullande material, framför allt godsvagnar. Åtgärder hava också vidtagits för att påskynda anskaffningen av vagnar.

Med anledning av vad den siste ärade talaren anförde vill jag understryka, att transportsvårigheterna i det nuvarande läget icke förnämligast bero på bristande kapacitet hos järnvägarna vad linjerna beträffar, utan det är bristen på vagnar, som har gjort godsanhopningen i hamnarna så svår. Mig veterligt har det icke framkommit några klagomål över att det icke gått att få fram

Ang. fortsatt anläggning av dubbelspår. (Forts.)

tågen på linjerna. Det har icke varit brist på lok och ännu mindre brist på utrymme på rälsen, utan svårigheterna ha berott på att det icke gått att skaffa vagnar. Som redan tidigare framhållits, har man vidtagit de åtgärder, som överhuvud taget kunna vidtagas, för att få anskaffningen av nya vagnar i gång, och vagnparken erhåller också dagligen åtminstone något litet tillskott.

Vad angår möjligheten att dirigera godset till andra hamnar än Göteborg, så är det ju en av transportkommissionens huvuduppgifter att sörja för detta, och efter vad jag hört, har transportkommissionen också varit sysselsatt med denna fråga och jämväl i någon mån lyckats lösa den. Men här stöter man på svårigheter av annat slag, svårigheter, som statsmakterna icke kunna bemästra. Jag syftar på hamnförhållandena i de olika kuststäderna. Det går icke att dirigera stora båtar till den eller den hamnen utan att taga hänsyn till där förefintliga anstalter för lossning och lastning. En utökning av hamnanläggningarna är ju icke en affär på kort sikt utan tvärtom. Motsvarande gäller beträffande möjligheten att dirigera import- och exportvaror över Trondheim och Narvik. Jag tror icke det förnämsta hindret för att draga godstrafiken över Atlanthamnarna utgöres av de svenska eller norska järnvägarnas bristande transportkapacitet, utan det främsta hindret är otillfredsställande hamnförhållanden.

Härmed har jag velat peka på en del omständigheter, som jag tror det kan vara värdefullt att ha i minnet i dagens diskussion. Såvitt jag förstår, bero svårigheterna icke på järnvägslinjernas bristande kapacitet, utan de bero dels på förhållandena i hamnarna och dels av bristen på godsvagnar.

Herr Lithander: Herr talman! Statsutskottets ordförande har lämnat en skönmålning av hur fördelaktigt det skulle ställa sig, om det enskilda järnvägsnätet redan varit förstatligt. Det är en tanke, som alltid legat honom varmt om hjärtat, och han har varit en av de mest framstående förkämparna för dess förverkligande. Jag ber emellertid att få erinra den ärade utskottsordföranden om att de enskilda järnvägarna gjort en väsentlig insats på trafikens område. De skötas förstklassigt, de drivas ekonomiskt, och deras ledning är synnerligen skicklig. De hava icke utgjort något hinder för trafikens utveckling. Samtrafik har förekommit i den utsträckning möjligheter därtill fölegat. Det är en sak, jag särskilt vill fästa uppmärksamheten på med tanke på det mål, som den ärade talaren har i sikte. De enskilda järnvägarnas driftskostnader äro jämförelsevis låga. När staten skall driva ett företag, bliva driftskostnaderna ofta orimligt höga. Skulle staten övertaga de enskilda järnvägarna, komme givetvis staten att gå miste om den skatt, som staten för närvarande uppbär av järnvägsbolagen. Jag ber den ärade talaren att icke bortse från dessa synpunkter, när den dagen kommer, då staten skall övertaga det enskilda järnvägsnätet. Jag vet, att han är mycket intresserad av att det skall vara ordning och reda i allt, men i denna fråga har kanske hans kärlek till statens järnvägar litet grand skymt bort blicken för det goda, som den enskilda företagsamheten åstadkommit, och för de betydelsefulla synpunkter, som voro vägledande vid de enskilda järnvägarnas tillkomst.

Herr Råstock: Herr talman! Jag skall icke i dessa ting taga upp någon debatt med min gamle vän, herr Lithander, helst som jag haft tillfälle därtill ett par gånger förut och som tillfällen även lära komma att yppas även i fortsättningen. Jag begärde ordet närmast för att säga, att vad herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet anført givit ytterligare belägg för riktigheten av min uppfattning, att man icke för närvarande bör öka tempot för dubbelspårsarbetena. Jag vill också passa på att konstatera, att ut-

Ang. fortsatt anläggning av dubbelspår. (Forts.)
skottet behandlat statsrådets framställningar om anskaffande av nya gods-, person- och resgodsvagnar synnerligen välvilligt. Det finns icke en enda reservant. Utskottet har haft ögonen öppna även för denna betydelsefulla sak. Till slut vill jag säga, att det saknas en punkt i statsrådets framställning. Jag kan ju få reda på av statsrådet efteråt, huruvida det kommer någon tilläggsproposition på den punkten eller icke. Jag syftar på den fortsatta elektrifieringen av statens järnvägar. Jag tror mig å statsutskottets vägnar kunna lova, att en sådan proposition kommer att av utskottet behandlas lika tillmötesgående som nu förevarande framställning.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till anordnande av skolbarnsbespisning jämte en i ämnet väckt motion; och

andra lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående rösträtten vid val av gode män enligt lagen om delning av jord å landet.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Ang. skyldighet för företagare att anmäla driftsnedläggelse. Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående skyldighet för företagare att anmäla driftsnedläggelse.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 147, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindahl* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen i anslutning till vad rationaliseringsutredningen anfört angående företagens skyldighet att anmäla driftsnedläggelse.

Utskottet hade hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

- 1) av herr *Hage*, utan angivet yrkande; samt
- 2) av herr *Olovson* i Västerås, vilken inom utskottet yrkat, att ifrågasvarande motion måtte tillstyrkas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Lindahl*: Herr talman! Som motionär har jag begärt ordet för att i anslutning till motionen framföra några synpunkter. Jag har konstaterat

Ang. skyldighet för företagare att anmäla driftsnedläggelse. (Forts.) med tillfredsställelse, att utskottets och min uppfattning principiellt överensstämma, i det att utskottet i likhet med mig anser, att anmälningsskyldighet bör föreligga, när en företagare ämnar nedlägga driften. Utskottet har ju också välvilligt och utan reservation citerat rationaliseringsutredningens betänkande i vad gäller just den här frågan. Så långt är alltså allting gott och väl, men när det sedan gällt att taga konsekvenserna av denna ståndpunkt, så har andra lagutskottet, såvitt jag kan se, stannat på en rent negativ linje. Orsaken till detta ståndpunktstagande har jag icke riktigt förmått utläsa ur utskottets betänkande, men jag har fått det intrycket, att utskottet ansett denna fråga vara av alltför liten betydelse för att bli föremål för särskild behandling. Det vore beklagligt, om andra lagutskottet skulle börja skatta åt tidens allmänna tendens att ignorera eller i bästa fall med förstrött intresse behandla frågor, som höra till hemma-fronten. Man har nu för tiden intresse så gott som uteslutande för de frågor, som angå landets försvar. Det är förklarligt, men å andra sidan måste man beklaga, om även ett sådant utskott som andra lagutskottet — vilket i alla fall på ett helt annat sätt än övriga riksdagsinstitutioner är ett de rättfärdiga gärningarnas, det känsliga sociala samvetets utskott — skulle låta sig påverkas av denna allmänna tendens. Det gäller här en åtgärd, som icke skulle komma att kosta statsverket ett öre, men som däremot mycket väl kan tänkas verka kostnadsbesparande. Det finns personer, som försökt inbilla mig, att andra lagutskottets ståndpunktstagande bestämts av det politiska läge, vi hava här i landet. Vi hava en nationell samling. Hela riksdagen skall vara en gemenskap, en enda stor familj, och därför bör man icke provocera familjegräl. Även om vi i riksdagen iakttaga en sådan god ton, så accepteras den ju icke av »släktingarna» utanför riksdagen. Det bära ju vissa tidningar ett alldeles särskilt kraftigt vittnesbörd om. Nå, det är ju en annan historia, som strängt taget kanske icke hör hit. Vad jag egentligen i detta sammanhang ville ha sagt, det är, att min motion icke med fog kan sägas vittna om grälsjuka. Motionen bygger i den allra största utsträckning på rationaliseringsutredningens betänkande. Rationaliseringsutredningen är, som framgår av utskottets utlåtande, sammansatt av representanter för hela det moderna Sverige.

Allt det här, som jag har sagt, kanske andra lagutskottet anser bara vara antaganden. Vad man i det här sammanhanget har att hålla sig till, det är ju, vad utskottet skrivit. Av utskottsutlåtandet framgår, att utskottet icke anser denna fråga så aktuell, att utskottet vill förorda några åtgärder. Jag vill på den punkten invända, att rationaliseringsutredningen så sent som år 1939 ansåg frågan vara så aktuell, att det borde komma till stånd en lagstiftning när som helst. Det är icke möjligt, att förhållandena så fundamentalt hava förändrat sig, att frågan i början av år 1940 icke längre skulle stå i centrum bland de dagsaktuella spörsmålen. Jag vill emellertid, för att inget missförstånd skall uppstå, skynda mig att tillägga, att min motion icke bara grundar sig på ett studium av rationaliseringsutredningens samlade skrifter. Inom parentes vill jag erkänna, att det är en lektyr, som man kan läsa med mycket stor behållning. Nej, motionen har föranletts av tilldragelser i det verkliga livet, av händelser, som hava ägt rum vid årsskiftet. Jag syftar icke på de ganska underliga förhållanden, som blottats i samband med nedläggandet av ett sågverk uppe i Västernorrland. Jag har hämtat mina intryck från ett håll, som ligger mig personligen betydligt närmare, nämligen Mellansverige. Man blir onekligen en smula förbluffad och förstämnd, när i tider som dessa, då samhället med all rätt av alla sina medborgare fordrar en långt gående lojalitet, företagare låta de krassaste affärssynpunkter bli vägledande för sina handlingar. När en företagare utan att som ursäkt

Ang. skyldighet för företagare att anmäla driftsnedläggelse. (Forts.) kunna åberopa ekonomiskt trångmål nedlägger driften och säljer sin rörelse till företagare på annat håll samt därvid ger arbetarna en knapp månads varsel om att för många av dem livet i fortsättningen bara blir en enda lång arbetslöshetsperiod, ja, då måste man tvivla på, att det på detta område råder en så god ordning, som man har rätt att begära. Det går i stil med det hela, att kommunen, som i första hand får vidkännas de ekonomiska följderna av driftsinställelsen, underrättades om driftsnedläggelsen genom en notis i en tidning. Jag har haft den glädjen konstatera, att staten i detta fall i stor utsträckning trätt hjälpende emellan, men det är klart, att möjligheterna att reda upp situationen ganska avsevärt förminskats på grund av att meddelandet om driftsnedläggelsen lämnats helt kort tid i förväg. Naturligtvis är jag på det klara med att införande av anmälningsskyldighet icke kan förhindra alla driftsnedläggelser. I vissa fall är det oundvikligt, att företag nedlägga sin drift. Det kan till och med inträffa fall, då det ur folkhushållets synpunkt kan vara att förorda att driften koncentreras till vissa platser. Man får dock aldrig glömma bort, att överallt, där driftsnedläggelser äga rum, finns det en kategori arbetare, som icke bliva hjälpta genom en sådan kungörelse från socialstyrelsen, som andra lagutskottet talar om. Har en arbetare kommit upp till 50-, 60-årsåldern, så är det icke så gott att byta om yrke. Det är ingen företagare, som vill ha honom som arbetare inom det yrke, han kan, och det är rasande svårt att av exempelvis en 60-årig jordbruksarbetare göra en skogsarbetare, som kan försörja sig på skogsarbete.

Nå, vad vinner man då genom anmälningsskyldigheten? Jo, man vinner framför allt tid, man hinner ordna en smula för de människor som beröras av driftsnedläggelsen — ja, det kan t. o. m. tänkas att man lyckas, åtminstone under någon tid, upprätthålla en provisorisk drift. Och överhuvud taget kan man säga att om myndigheterna, innan arbetsplatsen ligger tom och öde, få möjlighet att söka ordna förhållandena, har detta betydligt större utsikt att lyckas än vid en tidpunkt då allting är dött och tyst. — Jag vill med detta ingalunda ha sagt, att anmälningsskyldigheten löser denna svåra fråga, men jag tror i alla fall att den innebär ett steg mot dess lösning.

Ett av utskottets argument är särskilt bestickande, och det torde kanske framför allt medverka till min motions saliga hädanfärd. Utskottet anför nämligen att man inte bör bryta ut en detalj ur det stora förslagskomplex, som rationaliseringsutredningen avlämnat. Ja, det där låter ju synnerligen acceptabelt, och naturligtvis erkänner jag att många av utredningens förslag ha ett intimt samband med varandra. Men å andra sidan kan man också fråga sig, om det verkligen är möjligt för Kungl. Maj:t att i sinom tid lägga fram hela detta komplex på en enda gång. Frågan om anmälningsskyldighet skiljer sig så pass mycket från de andra, att den mycket väl kan behandlas isolerat från de andra förslagen, som såvitt jag kan förstå äro betydligt mera komplicerade.

Som utskottet erinrar om vilar nu hela frågekomplexet hos Kungl. Maj:t, och jag vill bara här inflicka att jag har en bergfast tro på att Kungl. Maj:t inte minst på detta avsnitt av sin verksamhet behandlar alla spörsmål med gott omdöme och mycket stort intresse. Men är det inte så att Kungl. Maj:t har åtskilligt annat att syssla med i dessa dagar? Kan det vara något oriktigt, om riksdagen uppträder som en sorts observatör inom vissa områden?

Min motion syftar inte till något omedelbart beslut; så vilda och högtflygande planer törs inte en enskild motionär hysa. Motionen avser endast att riksdagen genom ett uttalande skulle fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på

Ang. skyldighet för företagare att anmäla driftsnedläggelse. (Forts.)
att frågan har en mycket stor aktualitet. Och med anledning därav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till min motion, vilket även innebär ett bifallsyrkande till den av herr Olovson i Västerås avgivna reservationen.

Herr Hage: Herr talman! Jag har till utskottsutlåtandet fogat en blank reservation, och det har jag gjort därför att jag inte ansett mig kunna tillstyrka utskottets motivering sådan den föreligger här. Orsaken återigen till detta mitt ställningstagande är, att jag representerar en landsdel, där det existerar en mycket labil och ofta av arbetslöshetsstörningar berörd industri — alltså Norrbotten och Norrland i allmänhet — och där det i stor utsträckning förekommer detta »ensidiga näringsliv», som man talar om i utskottsutlåtandet.

Från den utgångspunkten kom man — när man diskuterade dessa spörsmål och vad man skulle kunna göra för att inte de kommuner, som drabbades av en stor arbetsnedläggelse, skulle bli fullständigt nertyngda ekonomiskt — fram till den uppfattningen, att det vore bra med ett stadgande om skyldighet för arbetsgivaren att på förhand meddela, att här planeras nedläggande av viss industri. För min del tyckte jag detta var ett gott uppslag, som ju också rationaliseringsutredningen senare biträdde. Det är klart, att ett sådant meddelande inte alltid medför, att man kan vidtaga några mera effektiva åtgärder. Men det kan åtminstone leda till att vederbörande kommunalmän därigenom få en bättre utgångspunkt för att bedöma vad de kunna göra.

Utskottet har emellertid inte direkt avstyrkt att i vissa fall tillgripa sådan lagstiftning. Men utskottet säger bland annat, att nu har »socialstyrelsen erhållit befogenhet att från arbetsgivare infordra uppgifter om anställande av löntagare och upphörande av anställning», och vidare att en därpå grundad anmälningsskyldighet sträcker sig vida längre än den, vartill motionen syftar. Detta är i visst avseende riktigt, ty anmälan skall nu ske, så fort det gäller minst 50 arbetstagare. Men i andra avseenden är detta påstående icke riktigt, ty denna anmälan sker vid det tillfälle, eller i varje fall omedelbart dessförinnan, *då avskedandena verkställas*, under det att den anmälan, som påyrkas i motionen och förordas av rationaliseringsutredningen, skall ske *tidigare*, som ett varsel flera månader förut. Man kan alltså inte instämma i detta uttalande av utskottet, att man för närvarande är mera betjänt av de nuvarande möjligheterna och att de äro mycket fördelaktigare. Jag vågar bestämt påstå att tvärtom är den andra utvägen fördelaktigare, om man överhuvud vill behärska en arbetslöshetssituation på viss plats.

Jag har med andra ord ansett, att just denna bestämmelse skulle ingå som en konstruktiv del i bekämpandet av massarbetslöshet, som inträder på grund av nedläggandet av en industri på viss plats. Utskottet har däremot — det kan man gott säga — diskvalificerat denna utväg och sagt, att det finns bättre vägar att välja. Jag kan inte ansluta mig till denna uppfattning.

För närvarande är icke denna arbetslöshetsfråga så brännande, och just nu förekommer det ju icke — åtminstone icke i någon större utsträckning — att industrier nedlägga sin verksamhet. På grund av inkallelserna får ju folk sysselsättning, men den omständigheten utgör icke något motiv för att nu vifta bort den här saken. Efter ett krig ske ju ofta omläggningar inom vissa industrier. En del exportindustrier, som under och före ett krig haft exportmöjligheter till en del länder, kunna sålunda råka ut för den kalamiteten, att det blir avbrott i deras export, och de nödgas kanske helt och hållet inställa sin export till ett land som efter kriget själv bygger upp en egen industri inom ett visst produktionsområde. Efter nu pågående krig kan det måhända inträffa, att vissa industrier icke kunna fullfölja vissa tillverkningar, på

Ang. skyldighet för företagare att anmäla driftsnedläggelse. (Forts.)
grund varav en del driftsnedläggelser måste äga rum på en del platser. Ur den synpunkten vore det önskligt, att en undersökning beträffande en lagstiftning på denna punkt forcerades, så att man fortast möjligt kunde komma fram med förslag.

Detta är min synpunkt på saken. Jag var icke direkt från början inställd på att yrka bifall till motionen. Jag hade tänkt mig, att man i utskottet kunnat skriva något ungefär i den stil jag här angivit, men då det nu icke är möjligt att åstadkomma detta, vill jag deklarerera, att även jag, som saken ligger till, yrkar bifall till motionen.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag har en känsla av att motionären nog trots att behandlingen i utskottet av denna motion varit mindre välvillig än vad som i verkligheten varit fallet. Motionären slog in öppna dörrar, då han talade om familjegräl och sådana saker, men jag kan försäkra motionären att den allmänna stämningen i utskottet icke gav uttryck för någon ovilja.

Motionären sade själv att utskottet principiellt är enigt med motionären. Detta är riktigt, ty utskottet har klart för sig, att det här är en fråga, som bör lösas. Meningarna gå blott isär, om tidpunkten för en lösning nu är inne eller icke. Motionären medger visserligen att rationaliseringskommittén kommit med 8 à 9 olika förslag, men anser dock att detta inte borde utgöra hinder för att man bröte ut denna detalj ur det större sammanhanget. Det är därom, som åsikterna gå isär. När Kungl. Maj:t ännu icke haft tillfälle att ta upp rationaliseringskommitténs förslag till närmare behandling — det har visserligen delvis varit ute på remiss — då är det olämpligt att till särbehandling ta ut en så pass viktig sak som denna, så mycket mer som rationaliseringskommittén — visserligen kommer den till att man bör gå fram den här vägen — i alla fall erkänner, att det är en väg, som är ganska svår. Det är icke så lätt att avgöra, om man gagnar eller skadar saken genom att gå fram på den föreslagna vägen, och därför bör man gå fram med försiktighet.

Utskottet framhåller, att man icke lämnar saken helt och hållet utan något sorts stöd, ty man har i alla fall nu tillfälle att vinna erfarenhet genom de nya uppgifter, som dels arbetsförmedlingen, dels socialstyrelsen fått sig anförtrödda. Jag medgiver mycket gärna, att de metoder, som därvidlag tillämpas, icke för alla tider kunna utgöra ersättning för vad motionären stödd på rationaliseringskommittén föreslagit. Jag tror emellertid, att man kan skaffa sig vissa erfarenheter under tiden, som kunna vara rätt så bra att ha, om man tänker gå in för lagstiftning på området. Jag har själv varit med om att framföra krav på anmälningsskyldighet, men vad därvid påyrkats har avstyrkts av Kungl. Maj:t under hänvisning till att förslaget genomförande skulle medföra avsevärda svårigheter. Jag syftar på att yrkesinspektionen begärt att den skulle få underrättelse om nya företags startande. Detta skulle emellertid medföra för stora svårigheter, som emellertid äro bagatellartade jämförda med vad det här skulle bli fråga om.

Jag tror därför, att man med ganska stort lugn kan se tiden an tills Kungl. Maj:t avgör saken. Motionären själv har sagt, att han litar på Kungl. Maj:t, och att vad som kan göras också kommer att göras. Detta har också varit utskottets känsla. Utskottet har så många gånger funnit, att när en sak ligger under behandling hos Kungl. Maj:t, då är det olämpligt att föra fram den i förtid. Även här ha vi kommit till det resultatet. Personligen hoppas jag, att motionären en gång skall bli tillfredsställd med det förslag, som kommer fram från Kungl. Maj:ts sida.

Ang. skyldighet för företagare att anmäla driftsnedläggelse. (Forts.)

Rationaliseringskommittén föreslår bland annat ett arbetsmarknadsinstitut. Man kan säga, att det är preliminärt prövat genom den kommission, som har tillsatts. Denna kommission kommer att få ytterligt goda tillfällen att se i vad mån man skall kunna hindra arbetslöshet genom att i tid taga reda på om ett företag skall läggas ner eller icke.

Jag kan icke tro annat, än att den framstöt, som gjorts här av motionären, i alla fall kommer att ha sin nytta och betydelse. Utskottet har icke på något ovilligt sätt avstyrkt motionen utan tvärtom endast påpekat, att man bör vänta. Det finnes ju i alla fall vissa vägar, på vilka man kan pröva sig fram under tiden. Jag tror därför, herr talman, att jag med största lugn, trots att jag är intresserad av saken, kan yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II:147; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående de av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1939 vid dess tjugofemte sammanträde fattade besluten, i vad propositionen hänvisats till lagutskott; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av lägenheten Sporrmossen å Grängesbergs gruvvallmanning.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Avgåvos följande motioner, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 43, med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m., nämligen:

nr 201 av herr *Dahlbäck m. fl.*; och
nr 202 av herr *Eriksson* i Stockholm.

Ifrågavarande motioner hänvisades omedelbart till behandling av lagutskott.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Munkaljungby	under	4 dagar fr. o. m. den 24 febr.,
» <i>Nilsson</i> i Landskrona	»	4 » » » 24 »
» <i>Jonsson</i> i Haverö	»	5 » » » 24 »
» <i>Holmgren</i>	»	4 » » » 28 »

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 13.

herr <i>Törnkvist</i>	under 3 dagar	fr. o. m. den 24 febr.,
› <i>Werner</i> i Hultsfred	› 3 ›	› 22 ›
› <i>Hällgren</i>	› 6 ›	› 26 ›
› <i>Hult</i>	› 4 ›	› 24 ›
› <i>Johansson</i> i Tväråselet	› 4 ›	› 23 ›
› <i>Hagberg</i> i Malmö	› 2 ›	› 22 ›
fru <i>Johansson</i>	› 4 ›	› 23 ›
herr <i>Andersson</i> i Backa	› 4 ›	› 24 ›
fru <i>Nordgren</i>	› 4 ›	› 24 ›
herr <i>Olsson</i> i Gävle	› 3 ›	› 24 ›
› <i>Lindahl</i>	› 4 ›	› 23 ›
› <i>Fredberg</i>	› 5 ›	› 22 ›
› <i>Andersson</i> i Södergård	› 6 ›	› 22 ›
› <i>Bergström</i>	› 4 ›	› 23 ›
› <i>Berg</i>	› 5 ›	› 24 ›
› <i>Hallagård</i>	› 3 ›	› 22 ›
› <i>Falk</i>	› 4 ›	› 23 ›
› <i>Eriksson</i> i Sandby	› 3 ›	› 22 ›
› <i>Nilson</i> i Eskilstuna	› 4 ›	› 23 ›
› <i>Johansson</i> i Djursnäs	› 5 ›	› 22 ›
› <i>Johansson</i> i Krogatorp	› 6 ›	› 24 ›
› <i>Pettersson</i> i Dahl	› 6 ›	› 22 ›
› <i>Lundgren</i>	› 6 ›	› 22 ›
› <i>Danielsson</i>	› 6 ›	› 22 ›
› <i>Hedlund</i> i Häste	› 5 ›	› 22 ›
› <i>Lindmark</i>	› 5 ›	› 22 ›
› <i>Andersson</i> i Löbbo	› 5 ›	› 24 ›
› <i>Eriksson</i> i Toftered	› 6 ›	› 22 ›
fröken <i>Öberg</i>	› 6 ›	› 22 ›
herr <i>Nordström</i> i Kramfors	› 4 ›	› 22 ›
› <i>Sandberg</i>	› 6 ›	› 22 ›
› <i>Pettersson</i> i Rosta	› 5 ›	› 23 ›
› <i>Pettersson</i> i Norregård	› 4 ›	› 26 ›
› <i>Herou</i>	› 3 ›	› 24 ›
› <i>Gustavson</i> i Västerås	› 4 ›	› 22 ›
› <i>Andersson</i> i Ovanmyra	› 4 ›	› 23 ›
› <i>Vougt</i>	› 7 ›	› 22 ›
› <i>Gustafson</i> i Dädesjö	› 5 ›	› 22 ›
› <i>Gardell</i>	› 6 ›	› 27 ›
› <i>Andersson</i> i Dunker	› 3 ›	› 24 ›

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.10 e. m.

In fidem
Sune Norrman.